Selçuk Üniversitesi/Seljuk University
Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters
Yıl/ Year: 2015, Sayı/Number: 33 Sayfa/Page: 1-86

LİVÂYÎ'NİN MANZÛM YASİN TEFSİRİ

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahsevgi@selcuk.edu.tr

Öz

Bu makalede 16. yüzyıl şairlerimizden Livâyî'nin, Berlin Königliche Kütüphanesi, Diez A. 80. 192 numarada kayıtlı (baş tarafı noksan) bir eserinde yer alan manzûm "Yasin" (Yasin Sûresi) tefsirinin metni verilmektedir. 1543'te tamamlanan ve Kanûnî Sultan Süleyman'a sunulan bu eserde "Mülk" ve "Amme" sûrelerinin de manzûm tefsiri var. Sade bir üslûpla kaleme alınan söz konusu sûrelerin tefsirinde âyetlerin bazen meâlen çevrildiği bazen de değişik müfessirlerden nakiller yapılarak yahut konuyla ilgili hikâyeler anlatılarak ayrıntıya girildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Livâyî, manzum tefsir, Yasin Sûresi, mesnevî.

LIVAYI'S POETICAL INTERPRETATION OF "YASEEN" (SURA YASEEN)

Abstract

In this essay, the text of poetical interpretation of "Yaseen" (Sura Yaseen) is presented, which appeared in one of the works of Livayi, one of our 16th century poets, the beginning part of which is missing and which is stored under the number Diez A. 80. 192 in Berlin Königliche Library. Poetical interpretations of Suras "Mulk" and "Amme" are included in this work which was completed in 1543 and presented to Sultan Suleiman the Lawgiver. It is seen in the mentioned interpretations of the Suras written in unsophisticated style that, verses were sometimes translated according to the meaning, references were sometimes given from different glossators or details were given by telling relevant stories.

Key words: Livayi, poetical interpretation, Sura Yaseen, matnawi.

GİRİŞ

Livâyî 16. yüzyıl şairlerimizdendir. Hayatı hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz.[1] Âşık Çelebi "Meşâ'iru'ş-şu'arâ"da adının Hızır olduğunu, aklî dengesinin yerinde olmadığını, zaman zaman hastanede tedâvî gördüğünü ve kitâbetle (müstensihlik) geçindiğini söyler. Âşık Çelebi'nin, şairin edebî kişiliği ile ilgili verdiği bilgi ise şöyledir:"Mü'ellefātı 'adedde ṣad olur, yanında şi'r ü inşādan dem urılsa ġayruñ kelimātı meẕkūr olmak bābı sedd ü ṣadd olur."[2]

Buradaki "sad" kelimesi kesretten kinâye olmalı. İstinsah ettiği eserler de kast edilmiş olablir. Zira "Divan", "Mecmâ'-ı Eş'âr"[3] ve "Yâsin, Tebâreke (Mülk Sûresi) ve Amme'nin (Nebe Sûresi) nazmen tefsir edildiği -baş tarafı noksan- bir eser[4] dışında bu zatın (Livâyî) herhangi bir telifi bilinmemektedir.

Söz konusu eser:

"Bi-ḥamdi'llāh dem emn ü emāndur
Ki devrān-ı Süleymān-ı zamāndur
Ṭoḳuz yüz ellide bu taḥrīr
Beyān olup tamām oldı taḳrīr" (v. 97[a])

mısralarında belirtildiği üzere, 950/1543'te tamamlanmış ve Kanunî Sultan Süleyman'a (1520-1566) sunulmuştur:

---

[1] Görebildiğimiz kadarıyla Livâyî hakkında tek kaynak Âşık Çelebi'nin "Meşâ'iru'ş-şu'arâ"sıdır. Âlî'nin "Künhü'l-ahbâr"da verdiği bir cümlelik bilgi Âşık Çelebi'den alınmışa benziyor. Her iki metni de sunuyoruz:

LİVĀYĪ: İstanbullıdur. Ḳuloġlı idi. Adı Ḫıżrdur. Yeñiçeri iken ba'żı meşā'iḫ ḫıdmetin idüp esmāya müdāvemet ile ve mürebbīsüz ḥalvet çekmekden ġalebe-i yübūset ile dimāġına iḫtilāl ve 'aḳlına i'tilāl 'ārıż oldı. Niçe zamān bīmār-ḫānede mu'ālecāt itdiler. Zencīr ü bend sūdmend oldı ki nev'an hūşmend oldı. 'Ulūfesi olan aḳçadan ber-vech-i teḳā'üd şey-i yesīr sebeb-i ma'īşeti vardur ve eyü nüsḫa yazar kitābet ile kefāf-ı nefs tertībine ḳudreti vardur. Mü'ellefātı 'adedde ṣad olur, yanında şi'r ü inşādan dem urılsa ġayruñ kelimātı meẕkūr olmak bābı sedd ü ṣadd olur. Be-her ḥāl bir yılda iki yılda bir bīmār-ḫāne ḳayyumına buluşur *ḍarbu'l-ḥabīb zebīb* diyü leti lūt bilür ve *küllü dāḫilin yenfa'* diyü iḥtiḳāndan çekmez zor.

Eş'ār-ı ū
Şöyle ṣaḳla sırr-ı 'ışḳı tende cānuñ ṭuymasun
Belki adın añma aġzuñda zebānuñ ṭuymasun

La'lüñi emsem olurdı derdüme emsem didüm
Didi em mā kimse bu rāz-ı nihānuñ ṭuymasun (Âşık Çelebi, 2010: 742-743)

LİVĀYĪ: Nāmı Ḫıżrdur. İstanbul ḳuloġullarından iken taḥṣīl-i ma'rifet itmişdür. Ḥaḳ budur ki bu maṭla'ı kem degüldür.

Naẓm: Şöyle ṣaḳla sırr-ı 'ışḳı tende cānuñ ṭuymasun
Belki adın añma aġzuñda zebānuñ ṭuymasun (İSEN, 1994: 269)

[2] bk. Âşık Çelebi, 2010: 743.

[3] bk. MMKTYK, 1992: 31.

[4] bk. PERTSCH, 1889: 120-122.

Mesnevî nazım şekliyle ve arûzun "mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ûlün" vezniyle yazılan eserin elimizdeki bu noksan nüshası 97 varak ve 2639 beyittir.

Başı:

"Ki taḥḳīḳ eyleyiserüz biz anı
Ḳıyāmetde diri her ins ü cānı (v.1[a])

Sonu:

"Livāyī mes̱nevīnüñ oldı şeyḫi
Unutsun Ḫusrev ü Şīrīni Şeyḫī" (v.97[a])

İstinsah Tarihi : 978/1570
Müstensih : Mustafa

İstinsah Kaydı : تمت الكتاب بعون الله الوهاب

كتبه الفقير مصطفا

Şairin:

"Livāyī mes̱nevīnüñ oldı şeyḫi
Unutsun Ḫusrev ü Şīrīni Şeyḫī" (v.97[a])

sözünden hareketle -mesnevîlerde mutat olduğu üzere- söz konusu eserin başında tevhit, naat, methiye ve sebeb-i telif bölümlerinin bulunduğunu var sayar ve elimizdeki nüshanın da "Yâsin"in 12. âyetine kadar olan kısmının kopmuş olduğunu dikkate alırsak eserin baştan en az 20-30 varak eksik olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca "Yasin Sûresi"nin 35. âyetinden itibaren 7 âyetin (35-42) tefsir edildiği varaklar kopmuştur. Bütün bu noksanlar hesaba katıldığında eserin takriben beş-altıyüz beyit eksik olduğu tahmin edilebilir.

Livâyî, bu eserde Müslümanlar arasında -namaz sûrelerinden sonra- en çok okunan Yâsin, Tebâreke (Mülk Sûresi) ve Amme'yi (Nebe Sûresi) sade bir üslûpla nazmen tefsir etmiştir. Sûreler tefsir edilirken önce Mekke'de mi, Medine'de mi nâzil olduğu, kaç âyet olduğu, sebeb-i nüzûlü gibi şeklî bilgiler verilmiş daha sonra da tefsire geçilmiştir. Âyetlerin bazen meâlen çevrildiği bazen de değişik müfessirlerden nakiller yapılarak yahut konuyla ilgili hikâyeler anlatılarak ayrıntıya girildiği görülmektedir.

Livâyî'nin esere ne ad verdiğini bilmiyoruz.

"Tamām oldı niẓām-ı naẓm-ı tefsīr
N'ola şeh ṣadrı olursa aña yir
…………
Olıcak dürr-i naẓmum şāha manẓūr
İlāhī ḥażretinde eyle ma'ẕūr
Bu dürr-i naẓmı gördükde o sulṭān
Düri 'aks-i la'alden eyle mercān" (v. 97[a])

beyitlerinde geçen "nazm-ı tefsîr" yahut "dürr-i nazm" ifadelerinden biri eserin adı olabilir mi? Yoksa bu ifadelerin mânâsı mı kast ediliyor? Bu konuda kesin bir şey söylemek zor.

Biz bu makalemizde adı geçen eserin Yâsîn tefsiri kısmını (v. 1ª-41ᵇ/1136 beyit) sunuyoruz.

[v. 1ª]

....[5]

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَاٰثَارَهُمْ

Ki taḥḳīḳ eyleyiserüz biz anı
Ḳıyāmetde diri her ins ü cānı

Meh-ʿiẕāruñla iy laʿl-i Mesīḥā ?
Ki mürde dilleri ḳıluruz iḥyā

Ki anlardan yazaruz ṣaġ eger çeb
İlerü virdügi aʿmālini hep

Daḫı ardında ḳoyup gitdügüni
Eger ḫayr u eger şerr itdügüni

Daḫı adımların itdüm nüvişte
İderler rāh-ı mescide gidişte

Rivāyet eyler ü dir İbn-i ʿAbbās
Müfessirler emīri server-i nās

Sebeb bu āyetüñ budur nüzūli
Fürūʿın añladur bunuñ uṣūli

Ki bir ḳavmüñ Medīne mescidine
Iraġ olmışdı rāh ol ehl-i dīne

Dilediler ḳılalar terk-i mesken
Ki ḥāżır olalar mescide erken

Ve nektüb āyetin Ḥaḳ itdi irsāl
İder ***mā-ḳaddemū āẕārahüm*** dāl

Yazaruz anlaruñ her adımın biz
Ki maḥv olmaz eyü yolda olan iz

[5] Eserin, "Yâsin" tefsirinin 12. âyetine kadar olan kısmı kopmuştur.

Dilerseñ rāh-ı mescide s̱evābı
Iraġ olmaġımış anuñ ṣavābı

Daḫı buyurur ol faḫr-i risālet
Ḫaber virürem olsun size ḥuccet

Anuñla maḥv ola 'isyānlaruñuz
Ṣalāḥa meyl ide ṭuġyānlaruñuz

[v. 1b]

Daḫı mertebeñüz dir ola yüce
Anuñla dürişesiz irte gice

Ol oldur ıṣṣıda ṣovuḳda dāyim
Vużū idüp oluñ mescidde ḳāyim

Ki bir vaḳti edā itdükde bī-kem
Olasız muntaẓır bir vaḳt içün hem

وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنَاهُ فٖي اِمَامٍ مُبٖينٍ

Daḫı her nesne kim ḫayr u eger şer
Ki yazduḳ levḥ-i maḥfūz içre ezber

Ki bizden olmadı hīç nesne maḫfī
Ki müstevfā 'ulūmum oldı vāfī

Ki maḫfī olmadı hīç nesne bizden
Degül her 'ilme vāḳı' kimse sizden

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلاً اَصْحَابَ الْقَرْيَةِۢ اِذْ جَٓاءَهَا
الْمُرْسَلُونَۚ اِذْ اَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا

Ki ya'nī yā Muḥammed ḳıl beyānı
Ki Mekke ḳavmine bir bir olanı

Ki Anṭāḳıyye kavminüñ mis̱ālin
Beyān it anlara ne oldı ḥālin

Cemī'i yirlere virdük peyember
Ki anlara da göndürdük iki er

Pes ol ḳavm anlara inanmadılar
Helāk oldılar āḫir ṣanmadılar

Ḥikāyet ḳavm-i Anṭāḳıyye bir gün
Ki oldı ḥāli anlaruñ diger-gūn

Meger ʿĪsā peyember ol zamānda
Dine daʿvet iderdi ḫalḳı anda

[v. 2a]

Ṣalup aṣḥābını her bir bilāda
Varuñ dīn ögredüñ dirdi ʿibāda

Ki Anṭāḳıyyeye göndürdi iṣnān
Birinüñ adı Yaḥyā biri Ṣevbān

Mesīḥuñ tā ki ol iki rasūli
Bularuñ uġradı bir yire yolı

Ki şehrüñ yöresinde ol giderdi
Meger ol arada ḳoyun güderdi

Selām itdiler ol pīr-i ʿazīze
ʿAleyk aldı bulardan size size

Didi anlara kim ne kişilersiz
Ki ḳandan gelüben ḳanda gidersiz

Eyitdiler biz aṣḥāb-ı Mesīḥüz
Ṣaḥīḥüz sözlerümüzde faṣīḥüz

Bu şehre geldük uş olursa raġbet
Ki ḫalḳın idevüz ḥaḳ dīne daʿvet

O pīr eytdi bu söz kim dersiz iy cān
Ki var mıdur bu daʿvāñuza burhān

Didiler vardurur budur ʿalāmet
Duʿāmuzla bulur her ḫasta ṣıḥḥat

Daḫı gözsüzlerüñ gözin açaruz
Duʿā-yı ḫayr ile şerden ḳaçaruz

Daḫı ebraṣları ṣaġ eylerüz biz
Siyeh-baḫt olanı aġ eylerüz biz

O pīr eytdi gelüñ imdi hemāndur
Benüm bir oġlanum var çoḳ zamāndur

Yatur ol ḫasta vü dermānde her ān
Kimesne itmedi derdine dermān

Gelüñ evvel aña eyleñ müdāvā
Ola kim anda s̱ābit ola da'vā

[v. 2b]

Varup üstine ḳıldılar du'ālar
Hemān dem saġ olup buldı ṣafālar

Ki dir ba'żılar ol pīr idi a'mā
Du'ā itdiler anda oldı bīnā

O pīr oldur Ḥabīb adıyla Neccār
Ki cān u dilden oldı anlara yār

Yayıldı bunlaruñ aḫbārı şehre
Gelen yanlarına olurdı behre

Nice ṣayruları saġ eylediler
Ki bu da'vāyı iblāġ eylediler

Nice gözsüzi bīnā eylediler
Nice derde müdāvā eylediler

Çü bunlar buldılar ol yirde şöhre
Yetişdi bu ḫaberler şāh-ı şehre

Didiler geldi şehre iki cānlar
Ki da'vā-yı nübüvvet eyler anlar

Ki da'vet eyledi anları sulṭān
Ne kişilersiz eydüñ didi iy cān

Didiler 'Īsī vü nefḫ-ı Ḫudānuñ
Biz aṣḥābındanuz ol muḳtedānuñ

Ki geldük kim olavuz size devlet
İdevüz cümleñüz ḥak dīne da'vet

Şu bütler kim işitmez daḫı görmez
'İbādet idene hīç nef'i irmez

Sizi men' itmege geldük biz andan
Sözümüz arıdur bizüm yalandan

Bu sözleri işitdi çünki sulṭān
O dem ṭoldı ġażabdan gözleri ḳan

Eyitdi siz meger kim cādularsız
Siḥirle ḫalḳı azdurmak dilersiz

[v. 3a]

Buyurdı bunları dögdiler ol dem
Ṣaç u ṣaḳallarını yoldılar hem

Ṭutup gezdürdiler şehri ser-ā-ser
Didiler cādularmış bu erenler

Sözine itmesün kes iʿtiḳādı
Bularuñ fitne imiş çün murādı

Pes andan bend ü zindān eylediler
Elem-bīn ü perīşān eylediler

Yetişdi bu ḫaber ʿĪsāya nāgāh
Ki beste olduġını anlara rāh

Birisin daḫı göndürdi_ol hümāyūn
Ki adına anuñ dirlerdi Şemʿūn

Nitekim buyurur Ḳur'ānda Hādī
Ol ikiden bu s̱ālis̱dür murādı

فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا اِنَّا اِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ

Ki yaʿnī taḳviyet virdük ikiye
Üçünci birle pes işler bekiye

Çü Şemʿūn ṭoġrı varup girdi şehre
Ki zindān ḳapusında ṭutdı behre

Didi zindāncıya ol var mı destūr
Taṣadduḳ eyleyem zindānda mestur

Virüp zindāncı ol dem aña destūr
Ki girdi içerü ol şemʿ-i pür-nūr

Virüp etmek uyuyanın uyardı
Ol iki kişinüñ ḳatına vardı

Ṣorup anlara didi n'oldı taʿlīl
Ki beñzer eylemişsiz ḳatı taʿcīl

70 Sehivdür eylemişsiz çün ticāre
Gerekdi bunlara itmek mudāra

[v. 3b]

Sizüñ temsīlüñüz beñzer ki şuña
Ki bir ḫātūn kişi uġradı buña

Ki ʿömrinde bir oġlancuḳ ṭoġurmış
Büyüse diyü tīz tīz iver imiş

Ṭaʿāma henüz ögrenmedin oġlan
Virüp etmek ṭuruḳmış baġrına ḳan

Ṣatılmamış ḳumaşı kāsid olmış
Bu taʿcīl ile fikri fāsid olmış

75 Sizüñ de işiñüz dönmiş aña çün
Yatuñ ṣabr eyleyüp siz bir iki gün

Ki sulṭān ile ben varup olayın
Ola kim āşinā düşem varayın

Dilerse Ḥaḳ sizi ben bu belādan
Ḫalāṣ idem unutmañuz duʿādan

Çıḳup zindāndan ol ṣāḥib-firāset
Varup büt-ḫāneye itdi iḳāmet

Ki cemʿ olmışdı anda çoḳ ḫalāyıḳ
Kimi mest ehl-i küfrüñ kimi ayıḳ

80 Girüp Şemʿūn daḫı ṭurdı ṭapuda
Tażarruʿ eyleyüp vardı sücūda

Büte ṭapar ṣanurdı gören ilden
Bu ḫod Ḥaḳḳa niyāz eylerdi dilden

Deyirden çıḳdı girdi şehre ol yār
Ki ṣaġ oldı deminden nice bīmār

İdüp bir nice iʿcāz anda ıẓhār
Velī peygamberin dimezdi zinhār

Şu deñlü oldı ki ol bende-i Rab
Ḳatında oldı sulṭānuñ muḳarreb

Mudārā ider idi ḫalḳ ile ol
Ki buldı ʻāḳıbet sulṭāna rāh ol

[v. 4a]

Meger sulṭān didi Şemʻūna bir gün
İki kimse gelüpdi senden öñden

Bu sen gösterdügüñ cümle kerāmet
Ki anlar daḫı gösterdi tamāmet

Velī iy pīr-i dānā ol cüvānlar
Nübüvvet daʻvīsin iderdi anlar

Bizüm dīnümüze bāṭıl didiler
Gelüñ oluñ bize ḳāyil didiler

Ṭutup ben daḫı itdüm bend ü zindān
Yaturlar bend ü zindān içre el-ān

Didi Şemʻūn aña iy şehryārī
Buyursañ görsevüz anları bārī

Ol ikiye görelüm n'oldı ḥuccet
Ki eylerlerdi daʻvā-yı nübüvvet

Varup zindāndan ol iki rasūli
Getürdiler o dem buldı vuṣūli

Didi Şemʻūn sizi kim itdi irsāl
Ki eylersiz bu resme ḳīl ile ḳāl

Didiler bizi göndürdi o Bārī
Ki iṣlāḥ idevüz biz bu diyārı

Didi vaṣf eyleñ anuñ şān u ẕātın
Nedür Tañrıñuzuñ eydüñ ṣıfātın

Didiler Tañrımuz her mümkinātı
Yaratdı ***kün*** dimekle kāyinātı

Virür maḫlūḳa rızḳın eylemez aç
Ki sen de görmek istersen gözüñ aç

Anuñ ḥükmine kimse māniʻ olmaz
Nice dilerse işler dāfiʻ olmaz

Didi Şem'ūn ne ḥuccet birle dirsin
Bu da'vā-yı nübüvvet kim idersin

[v. 4b]

Didiler ḫastaları eylerüz ṣaġ
Du'āya māni' olmaz bend ile baġ

Baraṣlara şifā virür du'āmuz
Revādur dergeh-i Ḥaḳda recāmuz

Didi Şem'ūn anı ben de bilürem
Ne kim siz ḳılduñuz ben de ḳıluram

Yine bunlar didiler iy vefādār
Bizüm bir özge daḫı fennümüz var

Ḳıluruz daḫı gözsüzleri gözlü
Daḫı şol söylemez dilleri sözlü

Didi Şem'ūn bulara gözsüzüñ ger
Ki görmezken olursa gözi görür

Dileyem sizi şehden idem āzād
Bu ġamgīn göñlüñüzi eyleyem şād

İşidicek bular bundan bu sözi
Bir oġlan buldılar yoġıdı gözi

Daḫı ol ṭıflda iy nīkter ḫū
Ne ġamze var idi anda ne ebrū

Bir iki gilve düzetdiler elden
Ol iki merd-i dānā āb u gilden

Gözinüñ yirine ḳodılar anı
Du'āya açdılar dest ü dehānı

İki göz virdi Ḫālıḳ aña bī-şek
Ḳamusınuñ gözinden oldı yigrek

Didi Şem'ūn bunı ben de bilürven
Getürdiler bir anuñ gibi oġlan

Du'ā itdi hemān-demde ol a'mā
Ki nā-bīnā iken ol oldı bīnā

Bular didi yine biz bilürüz hey
Du'ā ile ölü olanları ḥay

[v. 5a]

Didi Şem'ūn diri ḳılmaḳ ölümden
Benüm ol mu'cize gelmez elümden

Eger siz idesiz bu resme ṣan'at
Sizi sulṭāndan eyleyem şefā'at

Didiler anda şāha ba'żı ḫuddām
Ki bir meyyit yidi gündür yatur tām

Meger ġāyibdemiş anuñ babası
Tavaḳḳuf eylemiş āl u abāsı

Buyurdı şeh o meyyit oldı ḥāżır
Çü bunlar oldılar ol laḥde nāẓır

Du'ā eyledi anlar anda yek-fen
Biri iḫfā ile ikisi cehren

Dirildi ol ölü ol demde fi'l-ḥāl
Ki ṣordılar o dünyādan nedür ḥāl

Didi ol yidi gündür ölmişem ben
Cehennem olmışıdı baña mesken

Bu yidi gün içinde emr-i hādī
Baña gösterdi yidi dürlü vādī

'Aẕāb oldı baña çoḳ her birinde
Bu yidi vādinüñ her bir yirinde

Yidinci vādide cānumı nā-gāh
Baġışladı yine cismüme Allāh

Didiler baña ol dem baḳ yuḳaru
Açılmış göklerüñ ḳapusı ḳamu

Ki gördüm anda ben bir nev-cüvānı
Elin aşaġa uzatmış o cānī

Bu üç kişiye ol eyler şefā'at
Budur ol dünyeden ḥāl ü ḥikāyet

Didi şeh ben iki görürin anı
Sen üç didüklerüñüñ biri ḳanı

[v. 5b]

Didi birisi S̱evbān biri Yaḥyā
Birisi ol üçüñ Şem'ūn-ı 'Īsā

Bu üç beni ṣaçumdan çekdi aldı
Çıḳardı oldan ol od anda ḳaldı

Açup gözümi irişdüm murāda
Ki gördüm ben beni işbu arada

Hemān dem didi Şem'ūn şāha anda
Getürsünler buyur bütleri anda

Gelüp anlar da itsün mürde iḥyā
Ki mülzim olmayalum biz de şāha

Didi sulṭān buña iy merd-i dānā
Bütüñ aġzı dili yoḳ olsa gūyā

Gözi yoḳ ḳulaġı yoḳ anlaruñ ya
Ölüyi nice ḳılsun anlar iḥyā

Didi Şem'ūn o dem bu kişiler pes
Çü ḥaḳ söyler imişsin sen sözi kes

Uyup bunlara gel olġıl müselmān
Olasın tā ki bunda anda sulṭān

Baña senden direm ḳayḳu degüldür
Peyemberdür bular cādū degüldür

Çü böyle diyicek Şem'ūn-ı bī-bāk
Didiler bes o dem ol ḳavm-i nā-pāk

Bir imişsiz meger siz ittifāḳī
Bizi ıżlāl içün idüp yaraḳı

Degülsiz belki siz peygamber-i ḥaḳ
Ki ādem oġlanısız siz de ancaḳ

قَالُوا مَٓا اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۙ وَمَٓا اَنْزَلَ
الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُونَ

Degülsiz didiler illā meger siz
Ki bizüm gibi siz de bir beşersiz

[v. 6a]

Ki Tañrı vaḥy indürmedi size
Yalansız söylemeñüz anı bize

قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ اِنَّٓا اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ
وَمَا عَلَيْنَٓا اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

Didiler biz size bilür o Raḥmān
Ki peyġamberlige geldük atup cān

Bize vācib budur fermānın anuñ
Ki iblāġ idevüz Ḳur'ānın anuñ

Size lāyıḳ budur taṣdīḳ idesiz
Bize teb'iyyeti taḥḳīḳ idesiz

İdesiz cānuñuz dūzaḫdan āzād
Ki ġamdan ḳurtuluban olasız şād

قَالُٓوا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْۚ

Didiler anlara ol ḳavm-i maḥrūm
Sizi biz ġāyet ile görürüz şūm

Uġursuzsız yaramaz bed-ḳademsiz
Ki başdan ayaġa derd ü elemsiz

Nitekim geldüñüz sizler bu şehre
Bulunmaz oldı bunda zād u behre

Ki ṣaġlıḳ gitdi geldi ḫastelikler
Ferāḫı gitdi geldi bestelikler

لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ
وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ اَلِيم

Eger bir yirde siz ṭurmazsañuz dek
'Aẕāb ider size bu cümleden pek

Bu resme nice sözler ehl-i zünnār
Didiler ṭaşa diküp eylerüz dār

قَالُوا طَٓائِرُكُمْ مَعَكُمْ

[v. 6^b]

Didi bu üç rasūl anlara ol dem
Ki şūmlıklar sizüñle oldı bā-dem

İçüñüz ṭaşuñuz memlū olupdur
Ki küfr ü buġż u kibr ile ṭolupdur

اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ

Naṣīḥat itdügümüz çün size biz
Bize ʿāḳ oldunuz iy ḳavm-i nā-çīz

Ki ḥaḳ söyledügümüz çün size biz
Bizi ol maʿnīden siz şūm görürsiz

Ki bizde şūmluḳ yoḳ sizdedür bil
Sizi bu küfrüñüz itdi muʿallil

Çü bir ṭāyifesiz ḫusrān içinde
Ki ḥadden geçdüñüz ʿiṣyān içinde

وَجَٓاءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدٖينَةِ رَجُلٌ يَسْعٰى
قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلٖينَۙ
اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْراً وَهُمْ مُهْتَدُونَ

Ki ol merd-i Ḥabīb adıyla Neccār
Segirtdi geldi şehre köyden ol yār

Didi iy ḳavm oluñ bunlara tābiʿ
Ki bunlar istemez sizden menāfiʿ

Bu mürseller dilemez sīm ile zer
Ki size ṭoġrı yol göstermek ister

وَمَا لِيَ لَٓا اَعْبُدُ الَّذٖي فَطَرَنٖي وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

Daḫı dir anlara Neccār-ı ṣādıḳ
Çü ḫalḳ itdi beni ḫallāḳ-ı ḫālıḳ

Ne oldı bana ḳılmayam ʿibādet
Aña eyler rucūʿı cümle millet

[v. 7a]

Bu sözi ‘arż idüp dāyim o dīn-dār
Ki bunlara mu‘āvin oldı hem yār

Ki kendü ḫod olupdı mü’min-i evvel
‘İbādet ḫvānına ṣunmışdı ol el

ءَاَتَّخِذُ مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ
بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئاً وَلَا يُنْقِذُونِۚ

Ki ya‘nī Tañrınuñ ġayrı bütāna
‘İbādet mi ḳılayın ol mekāna

170 Eger Tañrı baña iderse miḥnet
Baña bütlerden irişmez şefā‘at

Didi Neccāra ol ḳavm-i bed-ef‘āl
Bu cādūlar seni de itmiş ıḍlāl

Seni döndürdiler kendülerine
Ki beñzer ḫūlaruñ hep ḫūlarına

Girü gel dīnüñe dön yoḫsa zinhār
Seni de eylerüz anlarla ber-dār

Didi Neccār-ı ṣādıḳ anda ol dem
Bu āyet ma‘nīsin bī-bāk u bī-ġam

اِنّي اِذاً لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

175 Dönersem ger sizüñ ben dīnüñüze
Sizüñ iy ḳavm-i şūm āyīnüñüze

Ben azmışlardan oluran ḥaḳīḳat
Size de dīnüñüze daḫı la‘net

اِنّي اٰمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِۜ

Ḳodı kāfirleri Neccār-ı ‘irfān
Didi mürsellere iy ehl-i īmān

Ki siz ṭanıḳlık idüñ baña rūşen
İnandum birligine Tañrınuñ ben

[v. 7b]

Ki cān u dilden oldum ben müselmān
Benümçün diyesiz siz ehl-i īmān

180 Bu Neccār ol Ḥabīb-i pīre dirler
Ki şehre geldüginde ol iki er

O mürseller buna ṭuş olmış idi
Bunuñla başları ḫoş olmış idi

Bunuñ bir oġlı vardı ḫasta ma'lūl
Du'ā ile şifā bulmış idi ol

Müselmān olup olmışdı selāmet
Girüp bir ġāra eylerdi 'ibādet

İşitdi mürselīni nā-geh ol yār
Ki her birini itmişler giriftār

185 Ḫalāṣ itmege geldi bunları ol
Velī ḳurtulmaġa el virmedi yol

Bunı da ṭutup ol yüzleri ḳara
Demür mīḫ ile ḳaḳdılar divāra

Ol iki mürseli idüp bahāne
Orada itdiler ṭaşa nişāne

Şehīd oldı ol iki mürsel anda
Ki şimdi 'īş u nūş eyler cinānda

Ḥabīb ol yirde kim çekerdi derdi
Behişt ārāyışın seyrān iderdi

190 Ḫudā eydürdi aña ***inne enne***
Ḫiṭāb-ı '***irci'ī*** iy muṭma'inne

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ

Didi gel gir cināna çıḳ buradan
Ki ḳurtul cümle derd ile belādan

Ki ḳurtul gel bu dünyā zaḥmetinden
Alabildükçe al Ḥaḳ raḥmetinden

[v. 8a]

قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ

بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ

Didi ol demde Neccār anda iy kāş
Benüm olsaydı sırrum ehlüme fāş

Beni yarlıġaduġın pādişāhum
Hem ikrām itdügin baña İlāhum

195 Baña ḳavmüm bileydi n'oldı iḥsān
Ki anlar da olalardı müselmān

Bulup raḥmet olur idi muḳarrer
Duḫūl-i cennet anlara müyesser

Bu sözi çün Ḥabīb eylerdi tekrār
İşitdiler anı ol ḳavm-i küffār

Ki yir yir ṭaş urup ol bend ü bāġa
Düşürdiler anı andan aşaġa

Bıraḳdılar ayaḳ altına anı
Baġırsaḳlarınuñ çıḳdı olanı

200 Şu deñlü depdiler ol dīn erini
Ki rīze rīze idüp her yirini

Ol eydürdi İlāhī bunlara sen
Hidāyet nūrın eyle şem'-i rūşen

Bular bilmezlüginden cevr iderler
Baña kendülerine cebr iderler

Çıḳınca rūḥı ol pīr-i 'azīzüñ
Sözi bu oldı ol ehl-i temīzüñ

Buña anlar iderlerdi cefālar
Bu anlar içün eylerdi du'ālar

205 Zirā āyīni budur evliyānuñ
Daḫı 'ādetleridür enbiyānuñ

Bularuñ olmadı kīn ṭutma kāmı
Bular almaz 'adūdan intiḳāmı

[v. 8b]

Ki ehl-i dīn olan ehl-i kīn olmaz
Hem ehli kīn olan ehl-i dīn olmaz

Rasūlu'llāh içün dir ehl-i aḫbār
Uḥud cenginde bir dişini küffār

Ṣıyup başın şikāf itdiler anda
Ol eylerdi du'ālar ol zamānda

İlāhī sen bu ḳavme it hidāyet
Dir idi bunı ol kān-ı şefā'at

Bular bileydi itmezdi cefālar
Baña eylerler idi çok vefālar

Şehīd itdi bu Neccārı çü küffār
Hemān Cebrā'ile emr itdi Ḳahhār

Ṭutup ol şehri iki ḳapusından
Ayırdı yirlerini yapusından

Şu bir kāse gibi çalḳadı anı
Ki virmedi birisine amānı

Ki na'ralar urup ḥayḳırdı çālāk
Ḳamusı bir uğurdan oldılar ḫāk

وَمَا اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِهٖ مِنْ بَعْدِهٖ
مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ

Ki ya'nī ḳavm-i Anṭāḳıyyeye biz
Ki cünd indürmedük gökden bilüñ siz

Şehīd olduḳda Neccār-ı Ḥabībī
Ṣoñında eyledük biz bu 'acībi

Ki yoḳdur cünde benüm iḥtiyācum
Dilersem alurın düşmenden öcüm

Bir üyezle helāk eylerin ānī
Ki Anṭāḳıyye ḳavmi gibi anı

Ki bir ḥayḳırmasıyla Cebra'īlüñ
Helāk oldı ḳamusı cümle bilüñ

[v. 9a]

اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
فَاِذَا هُمْ خَامِدُونَ

Helāk iden degül anları illā
Ki bir ḥayḳırması Cibrīlüñ ammā

Ki nā-geh eyledi bir ṣayḥa bī-bāk
Helāk olup ḳamusı oldılar ḫāk

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ
اِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ

İy ḥasret ol ʻibāda itdi ʻiṣyān
Ḳıyāmetde olalar ehl-i ḫusrān

Ki istihzā ide peygamberine
Peşīmān olup ol günde yirine

Fe-emmā eylemeye sūd u fāde
Bula her biri cürminden ziyāde

اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ
اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ

Ki yaʻnī görmediler mi ki bunlar
Helāk itdük nice nice ḳarınlar

Çü bunlar ilerü hep oldılar çoḳ
Ki gitdi bu yaña gelmezler ayruḳ

وَاِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

Ki yaʻnī cümle ḫalḳ ola muḥaḳḳaḳ
Ḳatumuzda bizüm maḥżūr-ı muṭlaḳ

Eger ḫayr u eger şer hep cezāsın
Bulalar her neyise mā-ʻadāsın

Buyurur ḥażret-i faḫr-i dü-ʻālem
Ve ṣallā'llāhü ʻaleyhi ve sellem

Ki sizden ḳalmaya hīç kimse illā
Su'āl ide aña Allāh taʻālā

[v. 9b]

O ḥāletde Ḥaḳ ile ara yirde
Ne tercümān ola anda ne perde

Göre a'mālini ṣaġ u ṣolında
Ṭamu odın göre baḳa yolında

Su'āl ide o dem beş nesneden Ḥaḳ
Nedür ol beş naẓar eyle oñat baḳ

235 Diye ne yirde itdüñ 'ömri fānī
Ne nesnede çürütdüñ di cüvānī

Neden kesb eyledüñ māluñı diye
Neye ṣarf eyledüñ ḥālüñi diye

Daḫı 'ilmüñle ne itdüñ 'amel sen
Ki sen kimüñledüñ senüñledüm ben

Seni ne nesne aldadı di ḥuccet
Ki baña itmedüñ anda 'ibādet

Ṭutalum yine biz söz başına yol
Diyelüm anı kim size gerek ol

240 Bu aṣḥāb-ı ḳurāyı itdi ḳıṣṣa
Ḥaḳ anuñçün alasın sen de ḥiṣṣe

Bu āyātı anuñçün virdi Settār
İderler birligine cümle ıḳrār

وَاٰيَةٌ لَهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُۚ اَحْيَيْنَاهَا
وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَباًّ فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ

Olur birligine bu Tañrınuñ dāl
Ḳılur ölmiş yiri iḥyā o fa''āl

Bitürür daḫı yimişlerle dāne
Daḫı otlar bitürür dāne dāne

Bitürür daḫı envā'-ı şükūfe
Ḳoḳarlar kavm-i Baṣra ehl-i Kūfe

Ki yirler o yimişden nev'-i insān
Hem otlar yaprağından ba'ż-ı ḥayvān

[v. 10a]

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ
وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِۙ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖۙ
وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيهِمْۜ اَفَلَا يَشْكُرُونَ

Ki ya'nī yir yüzinde nice bostān
Yaratduḳ yiyeler es̱mārın insān

Aḳıtduḳ anda bir nice 'uyūnı
Ḫalāyıḳ içeler anuñ ṣuyunı

Yiyeler ol ṭa'āmından olanı
Ki elleri ile düzdiler anı

Kimi anuñ 'ineb kimisi 'unnāb
Kimi ḫurmadur anuñ ba'żı dūşāb

Ki ya'nī biz yaratduḳ bunca ni'met
Ki şükr itmez mi anlar ḳanı ġayret

Ḥaḳuñ birligine eyler delālet
Ḳıyāmet günine daḫı bu āyet

Ḳurumış yirlere virür ḥayātı
İder tāze maṭarla her nebātı

Daḫı güz olıcaḳ ḳurudur anı
Ölü gibi ḳomaz cisminde cānı

Delīl oldı bu aña kimse māni'
Degüldür ḥükmine emrine dāfi'

Her işde ḥükm ider nice dilerse
Aña āsāndurur her ne iderse

Vezīri yoḳ şerīki yoḳ o şāhuñ
Güvāhıdur bu sözler ol İlāhuñ

Ki zehr-i zemherīrle rūy-ı her-cā
Ḳararup yanmış iken eyler iḥyā

Bahāruñ faṣlını ol ṭāhir ü pāk
Bu arż-ı meyteye ḳılduġı tiryāk

[v. 10^{b}]

Delāletdür ḳıyāmetde bu āyāt
Diri olduḳlarına cümle emvāt

Buyurur ol Rasūl-i faḫr-i ʿālem
Ki urur yarası olana merhem

Ḳaçan kim görseñüz faṣl-ı bahārı
Ḳıyāmet günin eyleñ yādigārī

Ne ḫoş beñzer ḳıyāmet günine ol
Ki teşbīh olduġına budurur yol

Ki bir ḳaç vech iledür aña taʿbīr
İdelüm her birin taḥrīr ü taḳrīr

Budur evvelki vechine işāret
Ki yir altındaġı olan nebātāt

Bahār olsa gelür cümle ẓuhūra
Kimi māra ġıdādur kimi mūra

Ḳıyāmetde daḫı budur ḥikāyāt
Vücūda geliserdür cümle emvāt

İkinci veche bu oldı işāret
Bahār itmek murād itse irādet

Kime rāḥat olur bu kime miḥnet
Buña benzer hemān rūz-ı ḳıyāmet

Kimine şādlıḳdur kime ġuṣṣa
Alur bu behreden her kişi ḥiṣṣe

Üçünci veche budurur işāret
Ki idrāk eyle sözi añla ḥikmet

Şular kim oldılar yazın fütāde
Ṭaʿāmın yābis itmişdür şitāda

Bahār olsa olur dürlü sebebler
Belürür gövdede ḳahr u cerebler

Uyup nefsine kim yirse ḥarāmı
Daḫı her şübhelü olan ṭa'āmı
...................................[6]

[v. 11[a]]
Ki ya'nī ādemüñ oġlanlarını
Gemide ṣaḳlaruz olanlarını

Ki ol fülküñ ne eli var ne pāyı
Ki anuñ rūy-ı deryā oldı cāyı

Egerçi cānı yoḳ deryāda gezer
Ki cānlu gibi ṣu içinde yüzer

Ki olur bir maḥalde şöyle ḳalur
Ki on günlük yolı bir günde alur

Delīl oldı daḫı şol nesneler siz
Olara merkebüñüzdür binersiz

Kiminüñ yirsiz etin kimine yük
Urursız üstine küçük ya büyük

Şol üştür gibi daḫı fīl eger at
Eger gevdür eger büzdür eger şāt

Bular gibi tüvānger cānavarı
Musaḫḫar eyledi size o Bārī

وَاِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ۙ
اِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعاً اِلٰى حِينٍ

Eger dilersevüz biz anları ġarḳ
İdevüz itmeye kimse birin farḳ

Ki ya'nī anlaruñ mürdelerine
İrişmeye 'ināyet hīç birine

Meger kim girü bizden ola raḥmet
Ki anlardan ola ta'ḫīr ü zaḥmet

Ḳoyavuz bu cihānda biz o cānlar

[6] Buradan itibaren 7 âyetin (35-42) tefsir edildiği varaklar kopmuştur.

Ecel vaḳtine dek yüriye anlar

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْدِيكُمْ
وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

Buyurur ya'nī ol ḥayy u tüvāna
O 'allāmü'l-ġuyūb ol ferd-i dānā
[v. 11[b]]
Ḳaçan dinilse kāfirlere sözden
Ki ḳorḳuñ öñüñüzden ṣoñuñuzdan

Ḫudādan ola kim raḥmet bulasız
Ki anuñla Ḥaḳa lāyıḳ olasız

Ne deñlü itseler böyle naṣīḥat
Ḳabūl itmezler anı ehl-i şirket

290 Didügi ***mā-beyne eydīküm*** esbaḳ
Ki cürm-i māżīye ıṭlāḳ ider Ḥaḳ

Ve mā-ḫalfek didüginden murādı
Ki müstaḳbel vebālidür o Hādī

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ
اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ

Buyurur ya'ni kim ol ferd-i vāḥid
Olur da'vātına āyātı şāhid

Ki gökden gelmeye budur işāret
Ḥaḳuñ āyetlerinden hīç bir āyet

Eger birdür eger biñdür eger yüz
Ve illā anlar andan döndürür yüz

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ
قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا
اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهُ
اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Ḳaçan mü’minler eytse ehl-i küfre
Ki ya‘nī size Ḥaḳdandur bu behre

Taṣadduḳ eyleñ ol nesne ki Allāh
Size virmişdürür rızḳından ol şāh

Pes ol kāfirler itdiler ṭa‘āmı
Virelüm mi bize lāyıḳ ola mı

Şu kimselere kim Allāh ta‘ālā
Dilese anlara eylerdi i‘ṭā

[v. 12a]

Bilürsiz siz ki bize Ṭañrı virdi
Varuñ size de virsün Tañrı vir di

Size çün Tañrıñuz virmedi nānı
Ya biz nice virelüm size anı

Siz azġunlarsuñuz kim rūz idersiz
Ḳoduñuz Tañrıyı bizden dilersiz

Bu sözde vech-i telbīs ile anlar
Bu nev‘a didiler nice yalanlar

Ki infāḳ itmeyelüm diyü küffār
Didi mü’minlere bu resme güftār

Ḫiṭāb eyleyüp eydür Ḥaḳ ta‘ālā
Ḍalālet sizdedür iy gebr ü tersā

Taṣadduḳ itmeyelüm diyü ḥuccet
İdersiz mü’minīne böyle ‘illet

O mü’minler recā itdügi sizden
Ki ma‘nīde dilerler anı bizden

Ki zīrā size de biz virürüz rūz
Ki yir içre giresiz her şeb ü rūz

Ḥaḳīḳatde sizüñ de māluñuz heb
Benümdür dir ‘itāb eyleyüp ol Rab

Didi kāfirlere ol ehl-i īmān
Taṣadduk virüp olmazsız müselmān

Ḳıyāmetde ne virürsiz cevābı
İdicek Ḥaḳ ḫiṭāb-ı müsteṭābı

Didi kāfirler ol va'de ḳılursız
Ḳaçan ola didiler ne bilürsiz

İdüp kāfirlere Bārī ḫiṭābı
Ki mü'minler yöninden bu cevābı

Virüp bu āyetini itdi irsāl
Nice dilerse işler çün o fa''āl

[v. 12b]

مَا يَنْظُرُونَ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ

Ki ya'nī buyurur ol bende-perver
O kāfirler degüller muntaẓırlar

Çü İsrāfīlüñ illā ṣayḥasına
Bu cür'et böyle bularuñ nesine

İnanalar işidüp ol ṣayāḥı
Ki bunlaruñ mesā ola ṣabāḥı

Ki nā-geh ire ol ṣayḥa bulara
Uyurken ḫvāb-ı ġafletde uyara

Ḫuṣūmetde bular āzār iderken
Kimi ṣatu kimi bāzār iderken

Buyurur bir nişānında yine Ḥaḳ
Budur ma'nī me'āline oñat baḳ

لا يأتيكم الا بغتة

Ḳıyāmet gelmeye añsuzda illā
Gele dir buyurur Allāh ta'ālā

Daḫı buyurur ol şāh-ı risālet
Ki şöyle añsuzın gele ḳıyāmet

Ki ḥattā bir kişi ṭavarların dir
Ṣuvarur iken ol giç ola ya ir

Ya ḳumaşın ṣatarken ya terāzū
Elinde nesne ṭutarken ola bu

Daḫı bir kişinüñ aġzında ni‘met
Yiye yürür iken ḳopa ḳıyāmet

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً
وَلَا اِلَى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ

325 Ki ya‘nī şöyle tīz ḳopa ḳıyāmet
Vaṣıyyet itmege olmaya ṭāḳat
[v. 13a]
Esenleşimeyeler birbiriyle
Oġul ata ile ‘avret eriyle

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ

Ki üç kerre urıla ya‘ni kim ṣūr
Ezel güninde böyle oldı mesṭūr

Şekilde bir ḳarın gibidür ol ṣūr
Ṭurur İsrāfilüñ aġzında maḥżūr

Eger ḥayvān u sā’irdür ger insān
Ki ṣūr içindedür bu cümleten cān

330 Olupdur muntaẓır ol ṣūr elinde
Ḥaḳı tesbīḥ ider dāyim dilinde

Ne vaḳtin kim ide emr ol tüvānā
Ki ṣūrı ür diyü Allāh ta‘ālā

Hemān İsrāfil üre ṣūrı ol dem
Yirinde ḫarc ide maḳdūrı ol dem

Yaḳın ola ḳaçan rūz-ı ḳıyāmet
Belüre ḫalḳ içinde çoḳ ‘alāmet

Çoḳ ola fısḳ ile ḫalḳuñ fesādı
İdeler birbiri ile ‘inādı

335 ‘İlim götrüle ḳalmaya ‘ameller
Kılalar yoḳ yire ṭūl-ı emeller

Biri de her kişi ‘ādetleriyle
Bu fānī dünyenüñ leẕẕetleriyle

Batup ġafletlere işlü işinde
Yürürken her biri ṭuşlu ṭuşında

O dem İsrāfile ḥükm ide Allāh
Ki ṣūrı ür diyü emr ide nāgāh

Ki İsrāfīl üre bir kerre ṣūrı
Düşe ḫalḳ heybetinden bir uġurı

[v. 13b]
Ola her birisinüñ zehresi çāk
Düşüp yüzleri üzre olalar ḫāk

Yatarlar bir zamān bī-ʿaḳl u bī-hūş
Ola ol ṣayḥadan her biri ser-ḫoş

Birezdan gele ʿaḳlı başlarına
Ki ḥayrān olalar Ḥaḳ işlerine

Baḳalar göklere ṭurur yirinde
Nücūmı yine s̱ābit her birinde

Yire baḳup göreler iy ḳarındaş
Ṭurur yirlü yirinde ṭaġ ile ṭaş

Diyeler raʿd imiş bu ṣayḥa illā
Ḳatı olup bizi denk itmiş iyvā

Ki her birisi ola yine meşġūl
Yimege içmege az u eger bol

Gelüp her biri yine bir araya
Ki evvelki gibi beyʿ ü şirāya

Ḳarışup bir zamān virüp alalar
Bu ṣūruñ ṣavtını ġayrı ṣanalar

Zamāndan ṣoñra yine Ḥaḳ taʿālā
Ki İsrāfīle emr idüp diye yā

Ki ṣūrı bir daḫı ür diye üre
O heybetden ḫalāyıḳ baḳa göre

Ola göklerle yirler müteḥarrik
Ki böyle eyleye anı muḥarrik

İrişe zelzele arż u semāya
Ki perrān olalar ṭağlar hevāya

Ki gökler yarılup döküle encüm
Ṭutulup ay ile gün olalar güm

Deñizler ḳaynaya yidi deñizler
Bir ola ḳorḳudan uça beñizler
[v. 14a]
Ṣoğulup gide ol da ol zamānda
Ki bir ḳaṭre ṣu ḳalmaya cihānda

O heybetden ne varsa cümle maḫlūḳ
Helāk olalar olup her biri yoḳ

Meger ʿarşı götürenler ḳalalar
Ḫudā emr ide anlar da öleler

Pes öle cümle ḳala dört ferişte
Ki ol dördüñ biri Cebrā'il işte

O dördüñ birisi daḫı Mikā'il
Birisi oldı İsrāfīl-i fāʿil

Birisi daḫı ʿAzrā'īldür anuñ
Melā'ik-i muḳarrebler olanuñ

Pes emr eyleye ʿAzrā'īle Allāh
Diye al cānın anlaruñ da nāgāh

Pes ʿAzrā'īle de emr ide Ḳahhār
Ki sen daḫı senüñ cānuñı al var

Döşeye bir ḳanadın altına ol
Birisin daḫı üstine o maḳbūl

Ki zār u zār olup nālān u giryān
Diye bileydüm iy ḥükm issi sulṭān

Ki cān acısını ṣarp olduğın ben
Hiç ādem cānın almazdum bedenden

Daḫı bir kerre şöyle ide feryād
İrişmeye anuñ feryādına dād

Eger mürde olan zinde olaydı
Diri ʻālemde bir kes ḳalmayaydı

Helāk olaydı feryādın işiden
Revān olaydı cānı her kişiden

Pes ʻAzrā'il daḫı teslīm idüp cān
Diri ḳalmaya yirde gökde bir şān
[v. 14b]
370 Hemān bāḳī ḳala Allāh taʻālā
Fenāsı yoḳdur anuñ hergiz aṣlā

Ḫaberde şöyle gelmişdür ezelden
Bu āyet gelicek ol lem-yezelden

كل نفس ذائقةالموت

Ki yaʻnī her nefis ṭatsa gerekdür
Ölümüñ şerbetin yutsa gerekdür

İşidicek bunı cümle melā'ik
Eger yüzdür eger biñdür eger yek

Sevinüp didiler çün şürb-i mevti
Nüfūs ehli içermiş cām-ı fevti

375 Çü bizde nefs yoḳdur ölmezüz biz
Ölümden bākümüz olmaya hergiz

Hemān bu āyeti göndürdi Hādī
Ki gitdi bunlaruñ da aġzı dadı

كل من عليها فان ويبقى وجه

ربك ذوالجلال والاكرام

Helāk olsa gerekdür cümle eşyā
Hemān bāḳī ḳala Allāh taʻālā

Feriştehler işidüp bu nişānı
Ki bildi olduġın anlar da fānī

Pes olup cümleten maḫlūḳ mevtā
Ki andan ṣoñra ol Allāh taʻālā

Yiri gögi dürüp ṭomār idüp Ḥaḳ
Ala ḳudret yedine ferd-i muṭlaḳ

Diye ḳanı benüm rızḳum yiyenler
Baña ṭā'at 'ibādet itmeyenler

Ḳanı cebri olan ol münḥarifler
Ṣıfāt-ı kibriyāyı muttaṣıflar

[v. 15[a]]

Ḳanı ol mülk benüm ḥükm ü ḥükūmet
Diyüp da'vā iden ehl-i riyāset

لمن الملك اليوم

Diye bugün kimüñdür mülk ḳanı
Girü kendü cevābın vire anı

لله الواحد القهار

Ki ya'nī mülk Allāhuñdurur bir
Durur ḳahhār u ḳāhirdür o Ḳāhir

Pes andan bu fenā-yı dār-ı ġaddār
Baḳāsı olmayan dünyā-yı mekkār

Yata ḳırḳ yıl ḳadar vīrān u ḫālī
Pes andan ṣoñra ol sübḥānü 'ālī

Ki 'arş altında bir deryā-yı beyżā
İdüpdür ḳudretinden anı peydā

Şu aḳ süd gibidür ol baḥr iy cān
Ki dirler anuñ adın baḥr-ı ḥayvān

Tamām ḳırḳ gün bir eksüksüz o sulṭān
Ki yaġdura o yemden yire bārān

O ḫāk olmış bedenlerle süñükler
Daḫı ol çürümiş etler kemükler

Bahār eyyāmı vaḳtinde nebātāt
Biter gibi biteler cümle emvāt

Daḫı buyurur ol sulṭān-ı server
Bedende cümleten çürür kemükler

Ve illā üstüḫᵛānı ḳalça tende
Çürümez ba'żı a'żā gibi ten de

395 Beden olur anuñ üstine bünyād
Ki böyle didi ol mümtāz-ı evlād

[v. 15ᵇ]
Pes andan ṣoñra ol Ḫallāḳ-ı muṭlaḳ
En evvel eyleye İsrāfili ḫalḳ

Ki emr eyleye ol dem üre ṣūrı
Yine iḥyā içün ehl-i ḳubūrı

ايها العظام النخرة والجلود البالية

Di kim iy çürümiş tenler süñükler
Ve iy ṭopraḳ olup yatan ilükler

Diye kim iy derīde_olmış deriler
Diye iy kendüden olan berīler

400 Daḫı diye **i**y ṣoġulmış ṭamarlar
İy büzilmiş boyunlar ile serler

İy ṭaġılup yatan ṣaçlar saḳallar
Ṭuruñ iy ṭayınan ayaḳlar eller

İy deryālarda ġarḳ olan bedenler
Ve iy ṭopraḳ olan ḳuruda tenler

Diye iy cānavarlar ḳurṣaġında
Eriyenler ṣolında vü ṣaġında

Ṭuruñ yuḳarı bugün 'arż-ı ekber
Olupdur cem' oluñ bir yire yek-ser

405 'Araṣāt arżına varuñ emekdür
Ṣoru ile ḥisāb olsa gerekdür

Ṭura bu cümle maḫlūḳāt ol dem
Şol uyḳudan uyanır gibi sersem

Ki baş ḳalduralar ol demde her pā
Nitekim buyurur Allāh ta'ālā

فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ اِلٰى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ

Ki ṣūr ürülicek ya'nī ḫalāyıḳ
Ki mest olmış iken olalar ayıḳ

[v. 16a]

Ṭuruban merḳadından vara maḫlūḳ
'Araṣāt arżına az u eger çoḳ

قَالُوا يَا وَيْنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هٰذَا مَا
وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ

Ki ya'nī eydeler iy vāy bize
Bizi kim olmış iken rīze rīze

Bizi kim yatduġumuzdan ḳopardı
Ki dermān eylemişken bize derdi

Ki zīrā ol çihil-sāl içre āyā
Guristāndan 'aẕāb götüre Mevlā

Ki ya'nī her birisi olup iḥyā
Şol uyḫudan uyanmış gibi ola

Diyeler bizi kim eyledi bī-dār
Uyurken uyḫumuzdan çār u nā-çār

Ki çünki bileler ḳopmış ḳıyāmet
İde her birisi yüz biñ nedāmet

Bu ol va'de günidür diyeler vā
Dimişdi bize Allāhü ta'ālā

Diyeler daḫı ol pūsīde serler
Ki gerçek dir idi peyġāmberler

Olup sā'ī 'ilimde vü 'amelde
Kim eydür ba'żılar işbu maḥalde

Bu söz isnād olundı mü'mināna
Ki tevbīḫ itmek içün münkirāna

اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
فَاِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

Ki ya'nī ol ḳabirden ḳoparan ḫalḳ
Degüldür illā İsrāfīlüñ ancaḳ

Ki bir ṣayḥasıdur bir ṣayḥa birle
Ölüp bir ṣayḥa birle girü dirle

[v. 16b]

Ḳamu mü'minler ü tersā vü kāfir
Ḳatumuzda bizüm hep ola ḥāżır

SU'ĀL

Ne ḳurbiyyet ola Tañrı ta'ālā
Ḳatında kāfire kim diye Mevlā

Ki bizüm ḳatumuzda ehl-i küffār
Olalar dimede ḥikmet ne iḥżār

CEVĀB

Murādı ḳurbdur ḳurb-ı ḥisābı
Dur Allāhuñ daḫı ḳurb-ı 'aẕābı

Degüldür ya'nī kim ḳurb-ı kerāmet
Ki böyle didügine budur 'illet

Arada vāsıṭa olmaya aṣlā
Ṣora her nesneyi Allāh ta'ālā

فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً
وَلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

Bugün ya'nī ḳıyāmet günidür hīç
Kimesneye ẓulüm yoḳ ir eger giç

Daḫı görmeyesiz dir Ḥaḳ ta'ālā
Olan a'mālüñüze göre illā

Bileler bu ikinüñ muḳteżāsı
Ne imiş 'āmil olana cezāsı

Ki zīrā Ḥaḳ ta'ālā ins ü perrī
Yaratdı 'aḳl virdi ḫayr u şerri

Ḫayır işleyene ḫayr olacağın
Ki bildürdi şer iden bulacağın

Daḫı virüp ʿaṭā eyledi Bārī
Her ādem oġlanına iḫtiyārı

[v. 17a]

O kim ḫayr iḫtiyār itdi rıżāsın
Bulur ḫayr itdügünüñ ol cezāsın

O kim şerr iḫtiyār itdi cezāsı
Aña göre olur āḫir cezāsı

Pes imdi her kişi ḫayr u eger şer
Ne kim itse cezāsını bulısar

Ki hīç kimseye ẓulm itmez ezelden
Nişān bu resmedür ol lem-yezelden

فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره
ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره

Meger günlerde bir gün içre Behlūl
ʿAzīmet eylemiş idi ṭutup yol

Didiler aña ḳandandur gelişüñ
Nedür bu yolda endīşeñle işüñ

Eyitdi ṭamudandurur gelişüm
Od almaġıdı andan benüm işüm

Velākin bulmadum ben anda odı
Ne odun vardurur anda ne dūdı

Didiler ne ʿaceb söz bu ṭamuda
Ḥad u pāyān olur mı anda oda

Didi her kişi odı bundan anda
Eliyle iltür arama yabanda

Yine söz başına varalum irden
Ḫalāyıḳ çünki ṭuralar ḳabirden

Baş açuḳ yalın ayaḳ aç u ʿuryān
Ciger biryān u teşne dīde giryān

Ki biñ yıl anda ser-gerdān olalar
Ki her birisi ḥayretde ḳalalar

Velī mü'minlere bu elf olan ʿām
Ki bir sāʿatca gelmeye ol eyyām

[v. 17b]

Rivāyetdür ki eyler ehl-i aḫbār
Meger ʿĀyişe-i Ṣıddīḳa iy yār

Didi kim yā Rasūla'llāh ʿuryān
Ḳopar mı anda ʿavretler de iy cān

Eyitdiler beli ʿuryān ḳopalar
Ne var ise ḳamu āl u abālar

Eyitdi ʿĀyişe giryān olup vā
Ki ḫātūnlar olur ol günde rüsvā

Didi aña Rasūlu'llāh-ı ḥākim
O gün yā ʿĀyişe bir gündürür kim

Kişi kendüyi ʿavret midür er mi
Bilimeye daḫı geç midür ir mi

Bu ḳanda ḳaldı ġayrı göre peydā
Didi ol muḳtedā-yı ehl-i bīnā

Yine söz başına idüp şurūʿı
Beyān eyleyelüm aṣl u fürūʿı

Feriştehler alup ḫalḳı gideler
Ki maḥşer yirine ḥāżır ideler

Olar kim dünyede ṣāliḥ ʿameller
Ḳılup itmişler idi ḫūb emeller

Olara ol ʿamel zenden ü erden
ʿİnān u zeyn ola ol sīm ü zerden

Bineler nūrdan bunlar burāḳa
Varalar ger yaḳın u ger ıraḳa

Varalar bī-elem maḥşer yirine
ʿAṭālar ola Ḥaḳdan her birine

Olar kim bed-ʿamel olmışdı pīşe
Hemān bār-ı girān ol dem irişe

Uralar ol yüki arḳalarına
Süreler anları maḥşer yirine

[v. 18a]

ʿAmellerine göre her baş ayaḳ
Kimi yüz üstine kimisi yayaḳ

Sürüni sürüni maḥşer yirine
Varalar kim sevine kim yirine

465 Pes andan emr ide ḫurşīde Bārī
Ṭuta başları üstinde ḳarārı

Ağır yük arḳalarında daḫı hem
Ola dört yanları nār-ı cehennem

Yuḳarudan güneş aşaġadan od
Ḥarāret bunları eyleye maḥdūd

Kimi biline dek kimi dizine
Tere batup çıḳa dizi gözine

ʿAraḳ içinde kimisi ola ġarḳ
Ki itmeye ʿaraḳdan kendüyi farḳ

470 Teri yetmiş zirāʿ yirden aşağı
Giçe bu ola bunlaruñ ṭurağı

Pes ol gün gölge bulunmaya aṣlā
Meger kim sāyebān-ı ʿarş-ı aʿlā

Pes ol vaḳtde yidi dürlü ṭavāyif
Alalar sāye-i ʿarşdan veẓāyif

Biri ʿādil meleklerden ikinci
Yigitlüginde anlar buldı genci

İdüp tevbe ḳılup ṣāliḥ ʿameller
Bular ola bu iḥsāna maḥaller

475 Üçünci mescide olup mülāzim
ʿİbādet ḳılmaġiçün ola ḳāyim

Budur dördünci Tañrıçün erenler
Biri biri ile dostluḳ idenler

Beşincisi budur anuñ taḥaḳḳuḳ
Ki maḫfī ola virdügi taṣadduḳ

[v. 18b]

Budur altıncı şu kim her cihetden
Ola fāriġ maḥall-i ma'ṣıyetden

Utanup işlemeye ol günāhı
Ki ḥāżır göre her yirde İlāhı

480 Yedincisi budur añup günāhın
Gözi yaş aḳıdup artura āhın

Bu yedi ṭāyifeye Ḥaḳ ta'ālā
Ki 'arşı sāyesinde vire me'vā

Ḳala bākī ḫalāyıḳ biñ yıl anda
Ol ıssıda yanalar ol zamānda

Pes andan bu ḫalāyıḳı süreler
Ḳarañlıḳ bir araya irüreler

Olar kim mü'min ü müslim olalar
Ki bir sā'atda ẓulmetden çıḳalar

485 Ola her birisinüñ yüzleri aḳ
Güneş gibi münevver ola āfāḳ

Olar kim kāfir ü tersā olalar
Ki biñ yıl ol ḳarañuda ḳalalar

Ki biñ yıl olıcaḳ andan çıḳalar
Olup her birisi yüzi ḳaralar

Pes andan ṣoñra bu ḫalḳı süreler
Ḳamu arż-ı ḥisāba irüreler

O yirde on serā-perde bulalar
Ki her bir perdede biñ yıl ḳalalar

490 Daḫı her perdede bir gūne hem-vār
Su'āl ola bulara anda tekrār

Evel perdede ḥurmetden ṣoralar
İkincisinde şehvetden ṣoralar

Üçüncisinde atadan anadan
Ṣora dördüncide āl u abādan

[v. 19a]

Beşinci perdeye çün el uralar
O dem ḳuldan ḳaravaşdan ṣoralar

Hem altıncıda ḳavm u aḳrabādan
Yedinci perdede raḥm-ı ṣılādan

Sekizincide ṣoralar ḥasedden
Ṭoḳuzuncıda inkâr-ı aḥaddan

Onuncı perdede ġıybetden ola
Su'āl itdükleri ol yirde ḳula

Buları her ki ṣaḳlamış ola ol
Ki bir sā'atde bunlardan bula yol

Ki her kim bunda taḳṣīr itmiş ola
Ḳoyup ṭoġruyı egri gitmiş ola

Ḳalup her perdede biñ yıl olup zār
Olalar kendülerden cümle bīzār

Süreler yine bu ḫalḳı oraya
Bitileri oḳunduġı araya

Ki biñ yıl daḫı ol yirde ḳalalar
Ḳılalar bunlara cevr ü cefālar

Yesārı ger yemīni her birine
Sevinmek yirine bunlar yerine

Yaralar ba'żısınuñ arḳasını
Çeküp çāk eyleyeler yaḳasını

Baġırından elin ṭaşra idüp cer
Bitisin ṣol eline vire dāver

Daḫı emr eyleye ol şāh-ı dāver
Oḳuñ a'mālüñüz her neyse yek-ser

Ne itdüñüzse dünyāda göresiz
Gözüñüzle görüp alup viresiz

Açalar her birisi nāmesini
Çeküp çāk ide bunlar cāmesini
[v. 19b]
Eyülük eyleyen bula cezāsın
Aña göre yine hem mā-'adāsın

Pes andan süreler mīzān yirine
Ḳamusın kim sevine kim yerine

510 Ki mīzān 'arş öñinde bir terāzū
Ḳurılmışdur olup keffeyni cādū

Müvekkeldür anuñ üstinde Mīkāl
Ki ṭartılur iki keffinde a'māl

Ṣağında keffesinüñ ṭura Rıżvān
Ḫazīne-dār-ı cennetdür o sulṭān

Sürūş-ı raḥmet ola anda ḥāżır
Yanında olalar emrine nāẓır

Ola tāc ile ḥülle ellerinde
S̱enālar cārī ola dillerinde

515 Kimüñ kim ola ḫayrı şerre ġālib
Vireler ḥülleyi egnine alup

Gideler bindirüp anı burāḳa
Varalar cennet içinde ṭuraḳa

Ṭura ṣol keffesinde çoḳ zebānī
Sözinüñ dadı yoḳ acı zebānı

Ola oddan ḳabālar ellerinde
Ki düşnām ola sözi dillerinde

Daḫı oddan selāsillerle aġlāl
Ṭuralar ellerinde ṭutup a'māl

520 Kimüñ olsa girān şerri ḫayırdan
Ṭutarlar anı anlar bir uġurdan

Virürler cismine oddan ḳabāyı
İderler cānına cevr ü cefāyı

Bu resme olduġından ṣoñra aḥvāl
Ayaġına ururlar oddan aġlāl

[v. 20[a]]

Ṭaḳup zencīr-i nārı gerdenine
Süre süre yüzin rūy-ı zemīne

Çeke çeke alup andan giderler
Cehennemde ʿaẕāb-ı saḫt iderler

Buyurur ol şefīʿ-i ḳavm-i ümmet
O ṣāḥib-devlet ü ehl-i saʿādet

Getürüp bir kişiyi ümmetümden
Tevaḳḳuʿ eyleyeler himmetümden

Ṣaçalar üstine ṭoḳsan ṭoḳuz nār
Ki her biri ola bir pāre ṭômār

Ola her nāmenüñ ṭūlı ınince
Ki başdan ayaġa göz irmeyince

Yazılmış ola içinde günāhı
Diye ol pādişehler pādişāhı

Benüm ḳatumda yā ḳulum bulara
Sen inkār itmege ola mı çāre

O miskīn eyde ḥāşā yā İlāhī
Ki düşmiş ḳullaruñ sensin penāhı

O ḳula yine diye Ḥaḳ taʿālā
Benüm ḳullaruma yoḳ ġayr-ı Mevlā

Ki benden ẓulm gelmez ʿādilem ben
Benüm iḥsānuma gel lāyıḳ ol sen

N'ola varsa ḳatumda seyyiʾātuñ
Ḳayırma kim maʿādur ṭayyibātuñ

Pes andan ṣoñra bir barmaḳ ḳadarca
Şu bir nāme ki ṭūlı ini ince

Ḳoyalar bu biri keffe mizāna
Uyar mı göreler vezni miyāna

Bu bir ṭoḳsan ṭoḳuzdan ola sengīn
İdeler bunuñ evzānına taḥsīn

[v. 20b]

Bu bir bitide bu ola kitābet
Ki mażmūnında ola bu şehādet

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان

محمدا عبده و رسوله

Ki bundan ṣoñra diye Ḥaḳ ta'ālā
Saña bu sözle cennet oldı me'vā

540 Degüldüñ dünyede bundan cüdā sen
Anuñçün yarıcuñ oldum senüñ ben

Girān itdüm mizānuñ himmetümle
Yüri gir cennetüme raḥmetümle

Meger 'Āyişe-i Sıddīḳa nāgeh
Su'āl idüp Rasūle oldı āgeh

Didi bu yā Rasūla'llāh ola mı
Ḳıyāmetde Rasūl ehlin aña mı

Didi üç yirde ol luṭf ile mu'tād
Ki kimse kimseneyi itmeye yād

545 Birisi oḳuna nāmeler anda
Biri daḫı mizān ḳurula ḳanda

Birisi de ṣırāṭ ola bu üçüñ
Meşaḳḳat ola yolları bu göçüñ

Bu üç yirde ḫalāyıḳ ola ḥayrān
Ki bilmeye özüni bende sulṭān

Süreler ḫalḳı mīzāndan ṣırāṭa
Geçid başın ideler ḫalḳ iḥāṭa

Ṣırāṭ ol bir ġarāyib köpridür ol
Ki üç biñ yıl menāzildür aña yol

550 Biñi yoḳuş biñi iniş biñi düz
Ne ay aydını var anda ne gündüz

Ki ḳıldan incedür keskin ḳılıçdan
Ki anuñ farḳ olunmaz başı ḳıçdan

[v. 21a]
Cehennem üzredür gören belikler
Eser yel gibi altında yelikler

Zebānīler çeker çengelleriyle
Düşüre oda ḫalḳı elleriyle

Yedi yirde su'āl ideler andan
Eñ evvel ṣoralar dīn ü imāndan

555 İkinci diyeler n'itdüñ ṣalātı
Üçüncide çıḳarduñ mı zekātı

Diye dördüncide ṭutduñ mı rūze
Kirām itdüñ mi ol devletlü rūze

Beşinci ḥacdan ideler su'āli
Cevābı olmayanuñ n'ola ḥāli

Şeşümde ṣoralar ġusl ü vużūdan
Yedinci ḳoñşılıḳdan yaḫşı ḫūdan

Eger bunlarda itdi ise taḳṣīr
Ola her mes'ele biñ yıl aña yir

560 Ḳıyāmet elli biñ yıl olduġı yol
Bularuñ i'tibārı iledür ol

Ḳıyāmet elli mevḳıfdur varalar
Ki her mevḳafda biñ yılca ṭuralar

Velī mü'minlere bir sā'at ola
Bular ol miḥnet içre rāḥat ola

Geçe evvel ṣırāṭı faḫr-i 'ālem
Ṣaḥīḥ olan budur Allāhü a'lem

Ṣırāṭuñ varuban ṣaġında ṭura
Du'ā idüp yüzin dergāha ura

565 Ṣoralar daḫı ẓulm ile sitemden
Ne aṣṣı kişiye ol gün nedemden

Du'āsında bu ola 'arż-ı ḥācet
İlāhī ümmetüm eyle selāmet
[v. 21b]
Ḫalāyıḳ çün ṣırāṭı giçeler hep
Ferişteler 'alemlerle mu'āḳab

Livānuñ birin evvel Muṣṭafāya
Getüreler anı ol pür-ṣafāya

Ola ṭūlı anuñ biñ yıl ḳadar yol
İni daḫı aña göre ola bol

570 Livā-yı ḥamd bu sancaġuñ adı
Zümürrüddendürür anuñ 'imādı

Ola yāḳūt-ı aḥmerden sinānı
Buña göre daḫı girü ḳalanı

Daḫı hem ḳabżası aru gümişden
Ola pervāzı nūrānī güneşden

Daḫı üstinde üç saṭr ola mesṭūr
Midādı müşk ü 'anber kāġıdı nūr

Bu ola saṭr-ı evvelde ḳadīmī
Ki ***bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīmi***

575 İkinci saṭrı ***el-ḥamd*** oldı yine
Varınca ***nūn-ı rabbü'l-'ālemīn***e

Üçünci ***lā vü illā'llāh*** ola hem
Muḥammed ḥaḳ rasūlu'llāh ola hem

Şehīd ü ṣāliḥ ü ṣıddīḳ bular
Rasūl ile olalar bu ulular

Ṭuralar sancaġuñ yanında ḥāżır
Rasūlu'llāh ola bunlara nāẓır

Pes andan bir 'alem daḫı belüre
Gelüp ol daḫı ol arada ṭura

Münādīler diyeler ḥāżırūna
Ki ***eyne's-sābıḳūne'l-evvelūne***

Diyeler ḳanı dīn yolunda evvel
Ḳadem basup da ṣunmışlar idi el

[v. 22[a]]

Ebū-Bekr anlara virüp cevābı
Ḳatına cem‘ ide ehl-i ṣavābı

Mühācirlerle sābıḳlar müretteb
Gideler cennete Bū-Bekr ile hep

Pes andan bir ‘alem daẖı belüre
Gelüp ol daẖı ol arada ṭura

Münādī diye yine ḥāżırūna
Ki ***eyne elleẕīne ya‘dilūne***

Diye ḳanı olanlar mīr ü dāver
Ki ‘adl ü dād idüp olmışdı server

Vire anlara tīz ol dem cevābı
Gedālar şāhı ol mīr-i ṣaḥābī

Gelüp ‘ādil olan begler ireler
Ki Fārūḳ ile cennete gireler

Pes andan bir ‘alem daẖı belüre
Gelüp ol daẖı ol arada ṭura

Münādī diye yine ḥāżırūna
Ki ***eyne elleẕīne yünfiḳūne***

Diye ḳanı viren māl u menālin
Gelüp alsun bugün Ḥaḳdan me’ālin

Diye ol demde ‘Oṡmān İbn-i ‘Affān
Nedür diñ yā melekler emr ü fermān

Gelüp infāḳ iden ehl-i yegāne
Gide ‘Oṡmān ile bāġ-ı cināna

Pes andan bir ‘alem daẖı belüre
Gelüp ol daẖı ol arada ṭura

Münādī diye yine ḥāżırūna
Ve lā-ḫavfün ʿaleyhim yaḥzenūne

Diye ḳanı Ḫudāya dost olanlar
Bu ḫavf u ġuṣṣadan ḳurtuldı anlar
[v. 22b]
Diye anlara pes ol şīr-i yezdān
Nedür eydüñ ḳulına emr-i sulṭān

Düşüp yanına ol şīr-i Ḫudānuñ
Velīler ṭuta yolını cinānuñ

Pes andan bir ʿalem daḫı belüre
Gelüp ol daḫı ol arada ṭura

Münādī diye yine ḥāżırūna
Ki ***eyne elleẕīne yaḳtülūne***

Ki yaʿnī ḳanı ol maḳtūl olanlar
Gelüp bugün cezāsın alsun anlar

Ḥüseyn ile Ḥasan olduḳda āgāh
Diyeler ne buyurur bize ol şāh

Geleler yanına maḳtūl olanlar
Gideler cennet-i aʿlāya anlar

Pes andan Fāṭıma ḥażretleri de
Yaḳasın eyleyüp ol gün derīde

Ḥüseynüñ ḳanlu göñlegi elinde
Şikāyet sözleri ola dilinde

Bir elinde ḳamīṣ-ı zehr-ālūd
Çıḳa āh itdügince od ile dūd

Diye senden budur yā Rab murādum
Ki ẓālimlerden al ẓulm ile dādum

Velī bir āh idem cümle melekler
Yanalar sūzişinden nüh-felekler

Rasūlu'llāh işidüp bu kelāmı
Diye yoḳ bizde almaḳ intiḳāmı

610 Ki bizde dīn olur kīn olmaz iy pāk
Girībānuñ ne ḥācet eylemek çāk

Ki bizde ʻafv ile olur ʻināyet
Gel imdi idelüm ḫalḳa şefāʻat
[v. 23a]
Belādan ḳurtaralum gel ʻuṣātı
Ṣayalum ṭayyibāta seyyi’ātı

Baña dünyāda kāfirler cefāyı
İderlerdi ben eylerdüm vefāyı

Baña da virdi kāfir zehr-i ḳattāl
Beni tekẕīb idüp ol ḳavm-i ıḍlāl

615 Ben anlar itdügine ḳalmaz idüm
Ki ʻaynuma birisin almaz idüm

Bunuñla ḳomayup āḫir vaṭandan
Beni sürdi çıḳardı anlar andan

Çıḳup ḥasretle gitdüm yana yana
Gözüm yaşı yüzümi yurdu ḳana

Baña ol Bārī virdi ṣoñra furṣat
Varup fetḥ eyledüm anı tamāmet

Birinden almadum ben intiḳāmı
Muʻāf itdüm bulardan ḫāṣ u ʻāmı

620 Gel imdi sen de ben itdügüm eyle
Saña ḳahr idene luṭf ile söyle

Bu söz ile tesellī bulup ol māh
Diye her ne dir iseñ olsun iy şāh

İdüp ʻāṣīlere ol gün şefāʻat
Gideler cennete ṣaġ u selāmet

Pes andan bir ʻalem daḫı belüre
Gelüp ol daḫı ol arada ṭura

Ki zīrā dīn ü İslām fī'l-ḥaḳīḳat
ʻAdedde olur ol üç yüz şerīʻat

625 Virile bir ʻalem her bir ʻazīze
Meşāyiḫden olan ehl-i temīze

Bölük bölük olan ehl-i cinānı
Behiştī ideler pīr ü cüvānı

[v. 23b]

Bulardan ṣoñra iy ehl-i selāmet
Cehennem ehline irişe nevbet

Nidā idüp diyeler ḳanı ol dūn
Hemān ḥāżır ola Firʻavn-ı melʻūn

Başına uralar āteşden efser
Çekeler öñine bir ḫūk-ı ester

630 Vireler egnine bir zişt ḳabāyı
Ṣalalar altına ziftden ʻabāyı

Ululanup tekebbür eyleyenler
Yanınca gideler hep bile anlar

Gireler varalar nār-ı caḥīme
Düşeler ṣusayup āb-ı ḥamīme

Nidā eyleyeler pes ḳanı Ḳābil
Ol olmayan Ḥaḳuñ emrine ḳāyil

Gele ol demde ol ʻiṣyāna māyil
Ṭaḳalar boynına oddan selāsil

635 Ḥasūd olanları cemʻ idüp anı
Ṭamuya süreler anlarla anı

Münādīler diye ḳanı Ebū-cehl
Hemān ḥāżır gele ol dem o nā-ehl

Yüzi ḳara eli ayağı bağlu
Cehennem odı ile bağrı ṭağlu

Süreler ḳavmi ile hep ṭamuya
O seg varup cehennemde uluya

Nitekim dir o Ḫallāḳ-ı meʻānī
Kelām-ı münzelinde bu beyānı

يوم ندعوا كل اناس بامامهم

640 Pes andan cennet ehli vara vara
Yaḳın olalar ol dār-ı ḳarāra
[v. 24a]
Göreler ḳarşuda bir ulu ṣaḥrā
Şecer çayır çemen olmış müheyyā

Aḳar āb-ı revānlar gūşe gūşe
Varup meşġūl olalar ʿīş ü nūşa

Budaḳ budaḳ yemişler ḫūşe ḫūşe
Aṣılmış her aġaçda gūşe gūşe

Açılmış cā-be-cā cennet bahārı
Şükūfeyle bezenmiş her kenārı

645 Öter her gūşesinde dürlü ḳuşlar
Ki cisme cān u cāna cān baġışlar

Şu deñlü ideler ʿīş-i nihānī
Bular unudalar bāġ-ı cinānı

Bular bunda sürerlerken ṣafāyı
Ki Rıḍvān eyleye bir kez nidāyı

Aluñ iy ḫāzin-i cennet burāḳı
Bularuñ beni yaḳdı iştiyāḳı

Gelüp karşu bulara ʿizzet ile
Alup ḫulde gideler şevket ile

650 Varıcaḳ cennete ḳapu açalar
Bularuñ üstine ṣaçu ṣaçalar

Ṣunalar ḥūrīler laʿlīn ḳadeḥler
Vire her içene şād u feraḥlar

İçeler biri birine ṭolular
Ayaḳ ayaḳ yine yüriye bular

Varalar her biri yirlü yirine
Ḳona her birinüñ devlet serine

Nitekim buyurur Allāh ta'ālā
Bu āyetde ider bu sırrı peydā

اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ
فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ

[v. 24b]
655 Ki ya'nī budurur tefsīr-i āyet
Şuġulda olalar bu ehl-i cennet

Murād oldur şuġuldan dir ulular
Olalar yimede içmekde bular

İşitmekde ola bunlar ẖoş-āvāz
Sürūd idenler olalar perī-nāz

Eyü sözlü güzel yüzlü güzeller
Aña göre ola hem göz ü eller

Ṭuralar ḳarşularında ber-ā-ber
Ola anlar ile bunlar ser-ā-ser

660 İde bunlar biri birin ziyāret
Sürüp ẕevḳ ü ṣafālar 'īş ü 'işret

Yedükleri bularuñ laḥm-ı ṭāyir
Hem içdükleri ol mā'-i ṭāhir

Temāşāsı bularuñ ola dīdār
İdeler bikr-i ḥavrā ile güftār

Giceler ẖoş giçerlar sāyesinde
Muḳīm olup sa'ādet pāyesinde

Leb-i ḥavż ola bunlaruñ civārı
Teferrücgāhı ırmaḳlar kenārı

665 Ola hem-sāyesi bunlaruñ Allāh
Ki her birinde ola bir ulu şāh

Bularuñ var ise ṭamuda ehli
Unutdura Ḫudā idüp tesellī

Bularuñ tā ki telḫ olmaya ʿīşi
Daḫı nīş olmaya cennetde nūşı

Ki zīrā cennet olmaz dār-ı ġuṣṣa
Bulara şādlıḳdur cümle ḥisse

Dimekdür didügi Ḥaḳ ***fākihūne***
Ki yaʿnī ***fāriḥūne nāʿimūne***

[v. 25a]

670 Ki yaʿnī cennet ehli ola hem-vār
Sürūr-ı gūşe-i niʿmetde her bār

هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ

Ki yaʿnī cennet ehli çiftleriyle
Aġaçlar gölgesinde birbiriyle

Olalar süreler ẕevḳ ü ṣafāyı
Ġınāda olalar yoḫsul u bayı

عَلَى الْاَرَائِكِ مُتَّكِؤُنَ

Serīr üstinde ola müttekīler
Eger ʿavretdür anlardan eger er

SU'ĀL

Diseler kim güneş olmaz cinānda
Neden ola pes ola sāye anda

CEVĀB

675 Egerçi ay u gün olmaz cinānda
Ki ʿarş nūrından olur sāye anda

لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ

Ki vardur anlaruñçün gūne gūne
Yemişler k'anda yirler her öyüne

Daḫı ehl-i cinānuñ ḫāṭırından
Ne giçse ḥāżır ola her birinden

Ki gelmedin dilegi dillerine
Hemān her neyse gire ellerine

Diye mü'minlere Allāh taʿālā
Dileñ benden ne ise kām-ı aḳṣā

[v. 25b]

Bular daḫı dileye anda Ḥaḳdan
Dilekleri ne ise az u çoḳdan

Bularuñ ḥācetin Ḥaḳ ide maḳbūl
İde iḥsānını anlara mebẕūl

Diye mü'minlere yine o ḳāżī
Ben oldum siz de olduñuz mı rāżī

Bular diye İlāhī rāżı olduḳ
Ne istedükse senden cümle bulduḳ

Diye ben daḫı sizden rāżıyam Ḥaḳ
Selām olsun size benden eyā Ḥaḳ

سَلَامٌ قَوْلاً مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ

Ki ya'nī ol Raḥīmüñ raḥmetinden
Selām olsun size Ḥaḳ ḥażretinden

Duḫūl-i cennet oldı size erzān
Ki siz ḳullarına raḥm itdi sulṭān

Buyurur İbn-i 'Abbās-ı ser-efrāz
Rivāyet eyler ol 'allām u mümtāz

Dir uçmaḳ ehlinüñ ḳapularında
Ṭura yetmiş ḫadem ṭapularında

Eñ ednāsınuñ ola hem bu devlet
Daḫı bunuñ gibi nice sa'ādet

Feriştehler ziyāret itmek içün
Görüp bunları dönüp gitmek içün

Gelüp anlar ideler 'arż-ı ḥācet
Bu ḳapuda ṭuran ḳullara ol vaḳt

Bular dir anlara lafẓ-ı dürerle
Ki ṣoḥbetdedür anlar ḥūrīlerle

Diyeler bir zamāndan ṣoñra gelüñ
Murāduñuz ne ise virüñ aluñ

[v. 26[a]]

Gidüp yine geleler ola destūr
İçerü girmek içün şād u mesrūr

Feriştehler girüp vire selāmı
Bu mü'minlerle idüp ḫoş kelāmı

Daḫı 'arż ideler Ḥaḳuñ peyāmın
İrüreler bulara Ḥaḳ selāmın

Diyeler rāżı oldı sizden Allāh
Ki siz de bu ḫaberden oluñ āgāh

Bular da diyeler hep rāżıyuz biz
Ḫudādan ḳamumuz bilmiş oluñ siz

Alup virüp dönüp bunlar gideler
Münādīler ide ṣoñra nidālar

Bulara diyeler iy ehl-i cennet
Ṣıḥḥat var bunda size yoḳ saḳāmet

Size dirlik var ölüm yoḳ bu derde
Yigitlik var ḳocalık yoḳ bu yirde

Daḫı var bunda şādī ġuṣṣa ġam yoḳ
Ṣafā vü ẕevḳ u 'ālem var elem yoḳ

Olur gün bunda günden yümn ü meymūn
Olur sā'at da sā'atdan hümāyūn

Yimek içmek çoḳ olur cāvidāne
Velī yiyen içen varmaz yabana

Ki bunda balgam u ṣafrā sümük yoḳ
Ne ġayet ıssı var ne ḳatı ṣovuḳ

Ne bit var bunda ne pire ne kir pas
Ki bunda eskimez ṭon yıpramaz nās

Nefes yirine ola ẕikr u tesbīḥ
Şeb olmaz dāyimā olur meṣābīḥ

Olur kim derlese derler ʿaraḳlar
Ola būyı gül-āb u müşg ü ʿanber

[v. 26^{b}]

Teni ehl-i cinānuñ perverişden
Ki ḫālī ola mūdan ġıll ü ġışdan

Meger saç ola kirpik ola hem ḳaş
Bulardan ġayrı bir ḳıl olmaya fāş

Daḫı gözleri ola sürmelü hep
Eger ümdür eger ibn ü eger eb

Daḫı Ādem ṣafī boylu olalar
Muḥammed Muṣṭafā ḫūylu olalar

Ṣorarsañ Ādemüñ boyından aḫbār
Çekerdi altmış arşun ḳadd-i reftār

Daḫı ʿĪsā sininde ola yaşı
Bir ola cümlenüñ ayağı başı

Ne uzun ola ne düşe ṭayına
Ne kūteh ola ṭura cāvidāne

Ṣorarsañ ʿĪsīnüñ yaşın ḫaberden
Otuz iki ʿadeddür pā vü serden

Daḫı Yūsuf gibi ola güzeller
Yüzine göre ola göz ü eller

Ebū'l-Esʿad Saʿīdī-nām Ḥuzrī
Rivāyet eyler ol ʿallāme faḫrı

Rasūlu'llāhdan eyler ol rivāyet
Ki bu resmedürür ebyāt-ı cennet

Ki köşki ola yetmiş iki ḳubbe
Ola her birisi bir dürr-i ḥabbe

Daḫı her ḳubbede bir kürsi ḳāyim
Ola yāḳūt-ı aḥmer anda dāyim

Daḫı her kürside bir bister ola
Leṭāfetde be-ġāyet bih-ter ola

Ola ḳumaşları sündüsle dībā
Daḫı her çevresi bālişler ola
[v. 27a]
Daḫı bir ḥūrī ola her birinde
Teninde ḥullesi tācı serinde

725 Görine taşradan cismi kabādan
Rivāyetdür bu sözler Muṣṭafādan

İligi görine süñüklerinde
Ḫudā bir sır ḳomış ilüklerinde

Eger ol ḥūrīlerden biri iy yār
Bu dünyāya naẓar ḳılsaydı yek-bār

Ayuñ günüñ olaydı maḥv nūrı
Eger baḳsa bular bir kez żarūrī

Bularuñ aġzınuñ āb-ı ẕülāli
Unutduraydı bala dad u dalı

730 Eger dünyāya bir ḳaṭre ṭamaydı
Deñizler ḳalmaya ṭatlu olaydı

Daḫı cennetde vardur çār ırmaġ
Aḳarlar anda gūşe gūşe bāġ bāġ

Biri süddür biri ṣudur biri bal
Birisi ḫamr-ı ṭāhir şürb-i aḳbal

Bu çār ırmaġ içün dir ba‘ż-ı ḳā’il
Bir ırmaḳdur ki cennet içre sā’il

Bu bir ṣudur ṭutupdur ṭab‘-ı rābi‘
Olupdur ol ṭabī‘atları cāmi‘

735 Ki iḥyā itmede ṣudur şifāda
‘Aseldür şevḳ ü ẕevḳ virmekde bāde

Lebinde terbiyetde biri dördüñ
Oñat fehm it maḥallin çünki gördüñ

Daḫı şādü'r-revānlar ġayrı cūlar
Aḳarlar bāġ u baḫçalarda bular

Bu dörtden bah̬ş olurlar her kenāra
Bün-i serve pey-i nah̬l ü enāra
[v. 27b]
Dah̬ı vardur cinānda çār bıñar
O çehler ṭolıdur ṣu ile her bār

740 Birisi zencebīl ü biri tesnīm
Birisi selsebīldür eyle teslīm

Raḥīḳ oldı birisi ol çehāruñ
İki gözidürür bu üç bıñaruñ

Pes evvel südden içe ehl-i īmān
Kim oldur çeşmesār-ı āb-ı ḥayvān

Pes andan ṣoñra içeler ʿaselden
Şifā andandur insāna ezelden

İçeler ṣudan ireler necāta
Sebeb olduġı içün bu ḥayāta

745 İçeler eñ ṣoñında h̬amr-ı ṭāhir
Ki olmamaġ içün ġam ġuṣṣa ẓāhir

Buyurur Esʿad-ı Saʿd bin Müseyyeb
Bu sözde şekke varma yoḳdurur reyb

Baña ṣohbet iderken Bū-Hüreyre
Didi gel varalum senüñle seyre

Çıḳup tenhā idüp ʿarż-ı uh̬uvvet
Didi Ḥaḳdan dilerüz özge ḥācet

Senüñle beni bāzār-ı cinānda
Nitekim bunda cemʿ eyleye anda

750 Didüm cennetde de bāzār olur mı
Didi bu sözde hīç tekrār olur mı

Didi her cumʿa güni ehl-i cennet
Dirilüp bir yire eyleye ṣohbet

Ḥüsün bāzārın ideler temāşā
H̬ılāf olmaya bu sözlerde ḥāşā

Çıḳa bir bād-ı ḫoş-ter zīr-i ʿarşdan
Ṭuta ṭīb-ı cinānı sūy-ı şeşden
[v. 28[a]]
Ola ol bād-ı ḫoş u ʿanber-efşān
Ki ḥulle ṭonlarını ola bārān

755 Geyüp mü'minler ol zībā ḳabāyı
Burāḳ üstine ṣalalar ʿabāyı

Gelüp bunlar sarāya atdan ine
Diye ehli bulara n'oldı yine

Diyeler ḥüsnüñüz olmış ziyāde
Neden oldı size bu istifāde

Ne ḫoş olmış cemāl-i dil-küşāñuz
Ne iḥsān itdi yine pādişāñuz

Ḫaberde şöyle gelmişdür beyāna
Ḳaçan cumʿa gün olsa mü'mināna

760 Ferişteler getüreler burāḳı
Ḫudādan ʿarż ideler iştiyāḳı

Binüp mü'minler olalar revāne
Giderken uġrayalar bir mekāna

O yirüñ ṭaġları ola şekerden
Ṣuyı daḫı şeker şerbetlerinden

Kenārında ola çayır çemenler
Ki güller lāleler nesrīn semenler

Benefşe nīlūfer nergisle reyḥān
Ola her birisi gül gibi ḫandān

765 Nice ḳuşlar aġaçlar budaġında
Terennümler idüp eyleye ḫande

Kimi ḳumrı kimi dürrāc u bülbül
İder her biri bir şāḫ üzre ḳulḳul

Kimi süglün kimi ṭāvūs-ı zībā
Kimi bülbül kimi ṭūṭī-i gūyā

Ki her bir murġ ider anda terennüm
Bu mü'minlere dir eyleñ tena''um
[v. 28b]
Bu remzi añlayup bunlar inerler
İnüp andan ol arada ḳonarlar

770 Oturalar bu ḫoş yirde giceler
Ṭa'āmın yiyüben ṣuyın içeler

Ṣuyı ḫod ẕikr olunmışdur bu cānuñ
Ṭa'āmı laḥm-ı murġāndur hem anuñ

O ḳuşlar ötüben nālān olurlar
Sūzişinden bişüp biryān olurlar

Gelürler öñlerine mü'minānuñ
Ġıdāsını vireler cism ü cānuñ

Pes Allāh emri ile yine der-ḥāl
Yine iḥyā ola anlar açup bāl

775 Hemān sā'at ḳanadların açalar
Yine evvelki gibi hep uçalar

Binüp mü'minler ol yoldan ṣapalar
Görine ḳarşuda ṭaġlar depeler

Kimi 'anberden anuñ kimi müşkden
Müzeyyen her yañası dürlü köşkden

Daḫı dört ırmaḳ aḳarlar dibinde
Ki bitmiş dürlü çiçekler lebinde

Bu dördüñ üçleri iy ehl-i teslīm
Raḥīḳ u zencebīl ü rūd-ı tesnīm

780 Biri de selsebīl ol nehr-i çāruñ
Mizācı zencebīl ol cūy-bāruñ

Daḫı ola bu ḳaṣır her birinde
Muṣanna' kürsiler yirlü yirinde

Kimi yāḳūt-ı aḥmerden kimi zer
Kimi la'l ü kimi dür kimi gevher

Maḳāmıdur bu her bir enbiyānuñ
Şehīd olan daḫı şol evliyānuñ
[v. 29[a]]
Görüp mü'minleri ḳarşu geleler
Ki ta'ẓīm eyleyüp 'izzet ḳılalar

İçi şerbet ṭolu la'līn ḳadeḥler
Ṣunalar bunlara vire feraḥlar

İçüp bunlar bula bunda ṣafālar
İdeler birbiriyle merḥabālar

Daḫı nāgeh çıḳa bir bād-ı ḫoş-bū
O müşkden ḳulleleri tozıda bu

Gelüp mü'minlerüñ üstine ḳona
Geçüp anları ḳona ata ṭona

Pes andan bir bölük nūr ola peydā
Münevver ola andan kūh u ṣaḥrā

Çıḳa ol nūr içinden çoḳ ḳadeḥler
İçüp ol meyden olalar feraḥlar

Velī sāḳīsi yoḳ ẓāhirde ḥāżır
İçi her birinüñ pür-ḫamr-ı ṭāhir

İre nāgeh nidā bir ḫoş edāsı
Vire rūḥ-ı revān cāna ṣadāsı

Dile iy terk iden dünyāda leẕẕet
Riyāżatla geçüp ḳılan ḳanā'at

Oruçlar tutup olan teşne vü ac
Geyüp ḥulle urunsun başına tāc

Hem içsün bu ḳadeḥden ḳana ḳana
Ki bu cānlar bağışlar cism ü cāna

Diye mü'minler iy sulṭān-ı 'ālī
Bize sen va'de ḳılmışduñ bu ḥāli

Girüp cennete dīdāruñ görevüz
Dilegümüze cümlemüz irevüz

Pes imdi içmezüz biz bu şarābı
Ki görmeyince biz sen āfitābı
[v. 29[b]]
Ola nāgeh bulutlar āşikāre
Pey-ā-pey nūr-ı pertev pāre pāre

800 Bu günler açılup ʿarż ide māhı
Tecellī ide dīdār-ı İlāhī

Ayuñ on dördi gibi ola ẓāhir
Ḫalāyıḳ bī-ḫod olup yata āḫir

Vireler ol şarābı her birine
Gele her birinüñ ʿaḳlı yirine

Müdām olup bular ẕevḳ ü ṣafāda
Naẓarda rūy-ı sāde elde bāde

Yazana diñleyene oḳıyana
Müyesser ḳıl bunı it bir bahane

805 Tamām idüp burada bu vuḳūʿı
Yine söz başına ḳılduḳ rucūʿı

Pes andan ṣoñra olup kām u nā-kām
Su'āl ile ḥisābı idüp itmām

Pes andan ṣoñra emr eyleye Allāh
Münādīler nidā eyleye nāgāh

Ayıra cennet ehlin dūzaḫından
Ne varsa ol arada berzaḫından

Bu yirdür iki yol ayrılduġı cā
Ḫiṭāb idüp diye Allāh taʿālā

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ

810 Ki yaʿnī ayrıluñ iy ehl-i ṭuġyān
Yiter mü'minleri eyleñ perī-şān

Bu yirdür ādemüñ baġrın iden baş
Bu yirdür ḫalḳuñ iden gözlerin yaş

Bu yirdür ayıran oġlı atadan
Bu yirdür ayıran ḳızı anadan

[v. 30a]

Bu yirdür ayıran ıḫvānı aḫdan
Cüdā iden bu yirdür ābı yaḫdan

Bu yirdür ayıran yād u bilişi
Bu yirdür ayıran işinden işi

815 Bu yirdür bağrı iden pāre pāre
Bu yirdür göñli iden yara yara

Bu yirdür fürḳatı iden mü'ebbed
Bu yirdür ḥasreti ḳılan mü'eyyed

Budur añduġı ol şāh-ı irādet
Kelāmında didügi yevm-i ḥasret

Ki ya'nī diye Ḥaḳ iy ehl-i ṭuġyān
Bu günde aṣṣı itmez ṣoñ peşīmān

Bu mü'minlerden ayrıluñ burada
Bileydiñüz nice yirde arada

820 Ḳabirde dünyede maḥşerde bā-hem
Olup bunlarla olduñuzdı maḥrem

Esenleşüñ vedālar eyleyüp çoḳ
Ki görmezsiz biribiriñüz ayruḳ

İşide çoḳ ḫalāyıḳ bu nidāyı
Bileler ne nidā itdi Ḫudāyı

Taḥayyürde ḳalup ḥayrān olalar
Ten-i ẕī-rūḥ iken bī-cān olalar

'Aẕāb iden feriştehler geleler
Etegin kiminüñ elin alalar

825 Ayırup dūzaḫ ehlin cennetīden
Seçeler zaḥmetīyi raḥmetīden

Ferişteherne emr eyleye Allāh
Olınca emr-i Ḥaḳdan bunlar āgāh

Bularuñ bu ola ol dem murādı
Şu bir ḳuş gibi kim dire cerādı

[v. 30b]

Nice oġulları atalarından
Nice duḫterleri analarından

Nice ḳardeşleri ḳardeşlerinden
Nice yoldaşları yoldaşlarından

Olup bīġāne çoḳlar āşinādan
Niceler ayrıla āl u abādan

Görüp bunlar bu ḥāli aġlaşalar
Biri birine muḥkem ṣarmaşalar

Diye her biri vāveylā dirīġā
Ki feryād eyleyüben diyeler vā

Diye vā ḥasretā ol günde her cān
Fiġān idüp ḳılalar āh u efġān

Diyeler çoḳ bizi yoldaşımuzdan
Ayırırsın ḳavim ḳardaşumuzdan

Ki bārī vir bize bir laḥẓa destūr
Esenleşüp görişüp olavuz dūr

Nidā idüp ola ol demde destūr
Vedā‘ idüñ varuñ iy ḳavm-i mehcūr

Ki görmezsiz biri biriñüz ayruḳ
Bu gündür gördügüñüz az eger çoḳ

Cehennem ehli cennet ehli birle
Görişüp ḳucuşalar birbiriyle

Ṭutup boynın biri birinüñ anlar
Ḳucaḳlaşup ṭuralar çoḳ zamānlar

Biri birinüñ urup yüz yüzine
Süre her birisi gözin gözine

Ki ḳırḳ yıl aġlaşalar ol arada
Velī olmaya aṣlā istifāde

Geh uṣları gide geh ayılalar
Geh ‘āḳıl olalar geh bayılalar

[v. 31a]

Pes ol ḳırḳ yıl tamām olduḳda nāgāh
Nidā ide yine ol demde Allāh

Diye iy ʿāṣīler v'iy baḫtı bedler
Diye iy dūzaḫ içinde ebedler

Ki şimden girü ayrıluñ seçilüñ
Budur ṣoñı biliñüz sāl-ı çilüñ

Çıḳuñ tīz cennet ehli arasından
Ki ummañ hīç bularuñ çāresinden

Pes andan dūzaḫ ehli yana yana
Taḥassür eyleyüp ehl-i cināna

Boyunları bükük ḳāmetleri ḫam
Gideler ḳañrılı ḳañrılı pür-ġam

Dönüben artlarına baḳa baḳa
Bulardan ideler ḳaṭʿ-ı ʿalāḳa

Ṭutup ṣol yolı gideler caḥīme
Varup uġrayalar ol ḫavf u bīme

Ṭutalar ṣaġ yolı pes ehl-i cennāt
Behişt-i heşt ola anlara ebyāt

Ḫaberde şöyle geldi eyledür hem
Olalar üç gürūh ehl-i cehennem

Biri ḳoca biri yigitler ola
Birisi ʿāṣıye ʿavretler ola

Erenleri saḳalından ṭutalar
Süriyüp ṭamu odına atalar

Seçüp ʿavretlerini içlerinden
Süriyeler ṭamuya ṣaçlarından

Varıcaḳ ṭamu ḳapusına bular
Ki feryād eyleyüp ide ġulüvler

Ḫudādan dileyeler ola destūr
Dilekleri ola ol demde ma'ẕūr

[v. 31b]

Diyeler kendümüzi ağlaşalum
Çözülürüz çü biraz bağlaşalum

Pes andan şol ḳadar giryān olalar
Ciger biryān olup ḥayrān olalar

860 Bularuñ gözi yaşı ola deryā
Gemiler ḳoṣalar yüriye gūyā

Pes andan eyleye Allāh ḫiṭābı
Budur Ḥaḳḳuñ ḫiṭāb-ı müsteṭābı

اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ
لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَۚ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌۙ
وَاَنِ اعْبُدُونِيۜ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ

Ki ya'nī dimedüm miydi size ben
Olasız aḥsen-i hüsn ile aḥsen

İy ādem oğlanı şeyṭāna ṭapmañ
Ḳoyup ṭoğrı yolı egriye ṣapmañ

Kim ol size 'adūdur āşikāra
Ki sizi getürür bir bir şikāra

865 Baña ṭapuñ ki budur ṭoğrı minhāc
Metā'umdan alan virmez benüm tāc

وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلاًّ كَثِيراًۜ
اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ

Ki ya'nī sizden ıżlāl itdi şeyṭān
Nice ḫalḳı ki olalar peşīmān

Ki sizde yoḳ mıdı 'aḳl ile ġayret
O düşmen sözine_itdüñüz iṭā'at

هٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ
اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

Ki ya'nī budur ol dūzaḫ ki size
Olunmış idi va'de geldi ize

[v. 32a]

Pes imdi sizlere bu yevm-i şiddet
Ki kendü küfrüñüzle buldı ülfet

870 Bular inkār idüp diye İlāhī
Biz itmedükdi anda bu günāhı

Biz olmaduḳ idi şeyṭāna tābi'
Velī olduk idi īmāna tābi'

Ki biz müşrik degülüz her birimüz
Neden dūzaḫ ola bizüm yirimüz

O Cebbār-ı cihān Ḳayyūm u Ḳahhār
Hemān dem ḳudretini ide iẓhār

Ol itdükleri 'iṣyān elleriyle
Mühürleye dehānın dilleriyle

875 Daḫı şol girü ḳalan 'użv u a'żā
Olalar her biri ol demde gūyā

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا
اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

O gün kim mühr urıla dillerine
Ki nevbet dege pāy u ellerine

Eli eyde benüm ile ḥarāmı
Bir eksük itmedi itdi tamāmī

Gözi eyde benümle çoḳ ḥarāma
Ki baḳdı ḳādir olmadum kelāma

Ayaḳ eyde benümle nice kerre
Baṣupdurur ḳademler cāy-ı şerre

880 Ḳamu aʿżāları eyleye güftār
İde her birisi sözini tekrār

Ki bunlar diyeler aʿżālarına
Ayaḳ u gözlerine ellerine

Çü biz ḳurtarmaḳ içün sizi inkār
İderüz siz niçün eylersiz ıḳrār
[v. 32b]
Diye her birisine cümle aʿżā
Bizi söyletmez illā Ḥaḳ taʿālā

Çü ḥuccetler gele bir bir beyāna
Ki ayruḳ ḳalmaya ʿöẕr ü bahāne

885 Zebānīlere emr eyleye nāgāh
Sürüñ bunları nāra diye Allāh

Ki her bir defʿada her bir zebānī
Düşüre nāra yetmiş biñ ḳalanı

Eger anuñ birisi bu cihāna
Naẓar ḳılsaydı olup bir bahāne

Cemīʿ-i ḫalḳ-ı dünyā ḫaşyetinden
Helāk olaydı anuñ heybetinden

Bu dünyāya eger bir mār-ı ṭamu
Dem ursaydı yanaydı oda ḳamu

890 Ki hīç ot bitmeyeydi yir yüzinde
Ne mürde ḳurtulayıdı ne zinde

Eger ṭamu odından bir ḳabāyı
Getürseler yaḳaydı oda cāyı

Ḳoḫusından helāk olaydı maḫlūḳ
Ne var ise eger az u eger çok

Ṭamu zencīrlerinden ger birini
Ki dünyā ṭağı itseler yirini

Eriyüp ṣu olaydı ṭaġ u ṭaşlar
Yanaydı sūzışından ḳuru yaşlar

895 Cehennem ehlinüñ anda ġıdāsı
Ki bir ẕerre degül kim mā-ʻadāsı

Çıḳaydı dünyeye bir ẕerre ya kem
Olaydı zehr-i me'kūlāt-ı ālem

Ṭamuyı ẕikr itmek key ḳatıdur
Görenler anı ġāyet miḥnetīdür
[v. 33a]
Anı görmek çü ḳatı oldı düşvār
Ki furṣat elde iken ḳatı yalvar

Görenlerüñ çü böyle geldi fālı
Aña girenlerüñ nice_ola ḥāli

900 Girenlerüñ çü müşkil geldi fālı
Ebed ḳalanlaruñ nice ola ḥāli

Rivāyetdür Ebū-Derdā ḳatından
Rasūl-i Ḥaḳ peyember ḥażretinden

Ki eydür tā ki ol uçmaġa ṭālib
Ṭamu ehline açluk ola ġālib

Unudalar ḳamu anda ʻaẕābı
Oloḳ dem gözlerinüñ ṭaşa ābı

Ḳamusı ḳatı ḳatı aġlaşalar
Ṭaʻām isteyüp anda çaġrışalar

905 Ki ḥattā biñ yıl anda aġlaşalar
Yürekden ḳaynayubanı ṭaşalar

Ki biñ yıl olıcaḳ bunlara yek-ser
Żarīʻ ṭaʻmın zebānīler viriser

Żarīʻ oldur deve otlasa anı
Boġazına ṭurur öldürür anı

Żarīʻi yiyicek ehl-i cehennem
Boġazlarına ṭura ṭutıla dem

Diyeler dünyede gördük bu derdi
Şu içdükde bu ḥāli defʻ iderdi

Pes andan ṣoñra diye ehl-i ṭamu
Zebānīlere viriñüz bize ṣu

Yine biñ yıl bular bu ārzūda
Ola göñülleri gözleri ṣuda

Pes andan vireler mā-i ḥamīmi
Ṣuvarmaḳ ḳaṣdına ehl-i caḥīmi

[v. 33b]

Ḥamīm ol ıssı ṣudur ẓarfıdur nār
İçenüñ içi giçer baġrı yanar

Alınca bunlar anı ellerine
İletmedin dehān u dillerine

İçine düşe yüzlernüñ derisi
Yanalar yaḳılalar her birisi

Bu ḥāl içinde yine ehl-i ṭamu
Ki yalvara zebānīlere ḳamu

Diyeler bunlara iy ḳavm-i bed-ter
Size geldi kitāb ile peyember

Niçün inanmaduñuz görüp anı
Elüñüzle idüp bulduñuz anı

Pes imdi yoḳdurur bu derde çāre
Yanarsız tā-ebed siz bunda nāra

Pes andan māliki ṭamuya anlar
Yüz urup yalvaralar çoḳ zamānlar

Bular aña ide biñ yıl ḫiṭābı
Bu ola anlara dāyim cevābı

انكم ماكثون

Ki ya'nī bunda siz taḥḳīḳ el-ḥaḳ
Ḳalup eglenicilersiz muḥaḳḳaḳ

Pes andan diye bunlar gel varalum
Ḫudāmuz ḥażretine yalvaralum

Hem andan özge yoḳdur yalvaracaḳ
Yirümüz yoḳdurur ayruḳ varacaḳ

925 Diyeler bu du‘āyı anda bular
İdeler dürlü dürlü ḫulḳ u ḫūlar

ربنا غلبت علينا شقوتنا و كنا قوما ضالين

[v. 34a]
Ḳabūl olmaya bunlaruñ du‘āsı
İrişe anlara Ḥaḳḳuñ nidāsı

اخسؤا فيها ولا تكلمون

Ki ya‘nī anda anlara diye Ḥaḳ
Ḫor oluñ dūr oluñ siz benden ıraḳ

Daḫı baña söz itmeñ bundan artuḳ
Ḳazanduñuz görüñ az u eger çoḳ

Pes anlar bunda itdügüni bula
Hep ünleri it üni gibi ola

930 Ḥadīs̱inde buyurur faḫr-i ālem
Ki bu resmedürür nār-ı cehennem

Muḳayyed olmayanadur bu muṭlaḳ
Cehennem ehlinüñ birisini Ḥaḳ

Çıḳarup dünye odına ḳoyaydı
Ki yetmiş yıl yataydı uyuyaydı

وَلَوْ نَشَٓاءُ لَطَمَسْنَا عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ
فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ

Ki ya‘nī budurur Ḥaḳḳuñ nişānı
Kelāmında buyurur bu beyānı

Eger dileseyidük anlaruñ biz
İderdük gözlerini maḥv olup tīz

935 İvelerdi göreler yollarını
Bilelerdi nice_ola ḥāllerini

Ki virdük pes görür göz ile cānlar
Giderler ḳanda dilerlerse anlar

Niçün şükr eylemez pes buña bular
İderler yatlu işler zişte ḫūlar

وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلٰى مَكَانَتِهِمْ
فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِياًّ وَلَا يَرْجِعُونَ

[v. 34b]

Daḫı ger dileseydük yüzlerini
Nitekim maḥv iderdük gözlerini

Ki mesḫ eyleyüp anı döndüreydük
Ki çāre ideler miydi göreydük

940 Olup ṭurduḳları yirlerde cāmid
Bilelerdi neyimiş ḥamd ü ḥāmid

Ya ḥayvān gibi olalar idi lāl
Ne ḥāl olayıdı anlarda ne ḳāl

Nitekim ilerü bunlardan evvel
Ki mesḫ itdük nicesin uzadup el

Ḳılayduḳ anlaruñ gibi buları
Kim olaydı bulara ḳıla yarı

Çün anlar gibi ḳılmaduḳ buları
Niçün farḳ itmeyeler yoḳ u varı

945 Ne içün Ḫālıḳa şükr itmeyeler
Ḳoyup egriyi ṭoġru gitmeyeler

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ اَفَلَا يَعْقِلُونَ

Ki ya'nī kimseye 'ömr-i dırāzı
Müyesser itsevüz bu kār-ı sāzı

Ki pīr olduġı ḥāle döndürürüz
Ki 'aḳl u fehmin evvel göndürürüz

Aluruz ḳuvvetin oġlancuḳ olur
Bunı az mı ṣanurlar kim çoḳ olur

Pes ol kāfirlerüñ yoḳ mıdur 'aḳlı
Bileler fehm idüp 'aḳl ile naḳli

950 O ḳādirdür ki ādem oġlanını
Ki ṭıfılken pīr eyler olanını

Pīr iken yine ṭıfl eyler getürür
Ki ya‘nī buñadup ‘aḳlın yitürür

[v. 35[a]]

Hemān ma‘ṣūma döner oġlan olur
Muḳadder her neyise olan olur

Pes imdi ḳādir ol ḥayy u tüvānā
Ki öldürüp yine eyleye iḥyā

Ki eydür ba‘żılardan ba‘żı efvāh
Nünekkishü didigü budur Allāh

955 Günāhı gitmedür her pīr olanuñ
S̱evābı żāyi‘ olmaz lākin anuñ

Ḳaçan pīr olsa bir mü’min ser-ā-ser
Ḳalem ref‘ olur andan iy birāder

Günāhı olıcaḳ yazılmaz a‘māl
Yazılmaz nitekim cürm itse eṭfāl

Nitekim buyurur faḫri cihānuñ
Eyitdi ḫālıḳı bu cism ü cānuñ

الشيب نوری وانا استحیی ان

احرق نوری بناری

Ki nūrumdur benüm dir ya‘nī pīri
Ne lāyıḳ nūrumuñ nār ola yiri

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ
اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْاٰنٌ مُبِينٌ

960 Dir idi müşrikīn-i ḳavm-i küffār
Muḥammed şā‘ir oldı itdi güftār

Bu Ḳur’ān inmedi gökden didiler
Bu ṣoñdandur gelen öñden didiler

Muḥammed kendü kendüden dir anı
Didiler anlaruñ pīr ü cüvānı

Ḫudā biz aña şiʿr ögretmedük dir
Görünmeyecek iz göstermedük dir

Degüldür şāʿir ol aña gerekmez
Şaʿr ol biçmeyecek ẕāta ekmez

[v. 35b]

965 Degüldür bu kiṭāb illā ẕikirdür
Naṣīḥatdür bu ḥikmet pür-fikirdür

لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَياًّ وَيَحِقَّ
الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ

Ki yaʿnī viribidük Aḥmedi biz
Ki tābiʿ olayıduñuz aña siz

Bunuñla ḳorḳudup ögütleye tā
Ki göñli anlaruñ kim oldı iḥyā

Ki zīrā menfaʿat Ḳur'ān dir anı
Diri olan göñüller ṭutar anı

ʿAẕāba müstaḥaḳ ola ki küffār
Didiler şāʿir aña daḫı seḥḥār

970 Ḥaḳīḳat Aḥmede bühtāndur anlar
O gerçekdür velī anlar yalanlar

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ
اَيْدِينَا اَنْعَاماً فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ

Ki görmezler mi ki biz eyledük ḫalḳ
Neler kim anlaruñçün eylemez farḳ

Oları ḳudretümüz işledi hep
Kimi rākibdürür kimisi merkeb

Ki yaʿnī ol ṭavarlardan ki bular
Aña mālikdürür bunlar ḳamular

Kimi üştürdürür anuñ kimi gāv
Anuñ kimisi ṣayyād u kimi av

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ

975 Ki ya'nī ol tüvānger cānavarlar
Çü ḳılduḳ bunlara oldı musaḫḫar

Kimine yük urup kimin binerler
Süduni içüben etini yirler

[v. 36[a]]

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ اَفَلَا يَشْكُرُونَ

Ki ya'nī bu ṣıfatlu cānavardan
Görürler menfa'at 'avretden erden

Niçün şükr itmeye bu ni'met içün
Didi anlar içün ol ferd-i bī-çūn

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اٰلِهَةً

Bu müşrikler Ḫudādan ġayrı ma'būd
Ṭutarlar şāyed ola diyü bir sūd

لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ

980 Bular ol bütleri hādī ṭutarlar
Ki kendülere yarı vire dirler

O bütler anlara ḳılmaġa yarı
Nice ḳādir olurlar dir o Bārī

Bularuñ yardıma güçleri yitmez
Ki 'ācizdür bular didügin itmez

وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ

O müşrikler bu bütler leşkeridür
Bularuñ ḥāżır olmış 'askeridür

Ki ya'nī bütler öñinde bu küffār
Ṭurup ḫidmet ḳılur her biri her bār

985 Bulara bütlerüñ hīç aṣṣısı yoḳ
Bulardan anlara vardur ziyān çoḳ

Yaḫud ma'nā budur rūz-ı ḳıyāmet
Olıcaḳ olur ol gün çoḳ nedāmet

Ḳoparlar her ḳavim ma'būdı ile
Bulur ḳaṣd eyleyen maḳṣūdı ile

[v. 36b]
Ṭapanlar büte bütleri ile hep
Ṭamuya gideler dir nitekim Rab

انكم وما تعبدون من دون الله
حصب جهنم انتم لها واردون

فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

Ki ya'nī güft ü gūy-ı müşrik-i dūn
Ḥabībüm itmesünler seni maḥzūn

Seni şā'ir idüp itdükleri kiẕb
Daḫı tekẕīb idüp n'itdükleri kiẕb

Bilürüz anlaruñ biz gizlü sözin
Daḫı ẓāhirde olan sözle özin

Melūl olmayasın sen yā Muḥammed
Ben anlara ururum ḥadd-i bī-'ad

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ
نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ
وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً وَنَسِيَ خَلْقَهُ

Nüzūline sebeb bu bu nişānuñ
Ubeyy ibn-i Ḫalefdür dirler anuñ

Rasūlu'llāhuñ ulu düşmeniydi
Anuñ dār-ı cehennem meskeniydi

Meger bir gün ṭururdı fikre ṭalup
Eline bir çürümiş süñük alup

Varup Peygamberüñ ḳatına ol bed
Didi ol māh-ı şāna yā Muḥammed

Ki dirsün dirilür girü ölüler
Di kim nice dirilür baña bular

Süñügi ovdı elde virdi bāda
Daḫı çoḳ söz didi bundan ziyāde
[v. 37[a]]
Buña didi Peyember ol arada
Bu sözden saña yoḳdur istifāde

الله يحييك ثم يبعثك الى النار

1000 Didi kim seni Allāhu taʻālā
Ki öldürüp yine eyleye iḥyā

Bıraġa sen pelīdi anda nāra
İdeler seni anda pāre pāre

Bu söze ḳaḳıyup didi o melʻūn
Le-eḳtülenneke ve'llāt ol dūn

Ḥaḳı çün bütlerüñ diyüp o yaʻnī
Rasūle öldürürüm didi seni

Didi sen idemezsin anı ıẓhār
Velī ben seni öldürem muḳarrer

1005 Pes andan ṣoñra bir dem yine Aḥmed
Giçerken gördi kim ol kāfir-i bed

Bir at beslü elinde tutmış anı
N'idersin sen didi bu tenlü cānı

Didi bunı anuñçün beslerin ben
Baña didügüñ içün ol sözi sen

Binem üstine daḫı saña varam
Ya öldürem ya ölem bite yaram

Didi yine Rasūlu'llāh-ı bā-hūş
Ol at üzre seni ben öldürem uş

1010 Ki az vaḳt geçmedin anuñ duʻāsı
Ḳabūl oldı vü oldı Ḥud ġazāsı

Ebiyyi bin Ḫalef atına bindi
Gelüp ol leşker ile anda indi

Muḳābil olıcaḳ iki yañadan
Çıḳa geldi o kāfir bir aradan

[v. 37b]

Peyember bunda andan oldı āgāh
Urup ḥarbeyle yıḳdı anı ol şāh

Revān oldı derūnından yine ḳan
Ebū Süfyān ḳatına vardı nālān

1015 Ebū Süfyān bularuñ begleriydi
Görür gözi vü ṭutar elleriydi

Ebū Süfyān didi iy bī-ḥamiyyet
Bu deñlü yaradan ne ola zaḥmet

Ben aġlamazdum illā didi ol bed
Ki bir gün baña dimişdi Muḥammed

Bu deñlü zaḥmdan aġlamaz oġlan
Ne aġlarsın buña iy pīr-i nādān

Atuñ üstinde seni öldürürem
Saña ben kendüzüñi bildürürem

1020 Dirīġ itmez Muḥammed bilürem ben
Ki baña serzeniş itmek neden sen

Uş öldürdi beni diyü diyü ol
Cehennem cānibine ṭutdı ol yol

Evelem -yerā'l-insānü *didügi* ***evelem-***
ya'lem hāẕā'l-kāfiru *taḳdīrindedür*

Cevābında bu āyet oldı nāzil
Anuñ kim bilmedi ya'nī o cāhil

Yaratduḳ anı biz bir ḳaṭre ṣudan
El ayaḳ her birin virdük ḳamudan

Ki virdük 'aḳl u fehm ü ḳulaḳ u göz
Daḫı söyler dil ü rūşen ḫaber söz

Şükür itmez bize ol oldı düşmen
Cidāl eyler ḳılup ḥuccet diyüp ben

Daḫı ḥaşre vü neşre eyler inkār
Meger olmadı ġafletden o bīdār

[v. 38[a]]

قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ

O kāfir ya'ni eydür bu çürümiş
Süñükleri diri ḳılan kim imiş

Diyüp ḥuccet ḳılur ol ba'ṡe inkār
Bu nā-ḥaḳ sözlerinden eylemez 'ār

Çürümiş üstüḫānı bize ol ḍāl
Getürür ol meṡel bilmez nedür ḥāl

Anı bilmez ki neden yaradıldı
Ne yirlerden gidüben bunda geldi

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي اَنْشَاَهَا
اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

Di aña yā Muḥammed ya'nī anı
Dirildür ol çürümiş üstüḫ[v]ānı

Yaratdı ḳudretiyle ḫalḳı budan
Bir avuç ḫāk ile bir ḳaṭde ṣudan

Pes andan öldürüben ḳudretiyle
Güci yite dirilde ḥikmetiyle

Evvel bir ḳaṭre ṣudan düzdi ṣūret
İkinci düzse ṭopraḳdan ne minnet

Zīrā hīç bir muṣavvirden bu gelmez
Ki ṣudan ṣūret itmek idebilmez

Velī ṭopraḳdan eylerler nice yüz
Dehān u beyni vü gūş u eger göz

Ya görmezler mi anı kūzegerler
Ki ṭopraḳdan ṣudan bardaḳ düzeler

Nice gün anı isti'māl iderler
Ḳaçan ṣınsa yine bir ḥāl iderler

Sifālini dirüp ṭopraḳ iderler
Yine anı düzüp bardaḳ iderler
[v. 38b]
1040 Pes imdi ḳādir ol ḥayy u tüvānā
Türāb olan süñügi ide iḥyā

Daḫı ḳādirdürür bağışlaya cān
O Ḫallāḳ-ı ḫalāyıḳ genc-i pinhān

Girü ḫalḳ ide ṣūret ḳudretiyle
Göresin neyleyiser ḥikmetiyle

Kimisine vire cennetde rāḥat
Kimisine vire ṭamuda miḥnet

اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ
الْاَخْضَرِ نَاراً فَاِذَٓا اَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ

Ki ya'nī eyler ol naḳḳāş-ı dil-keş
Sizüñçün yaş ağaçdan ḳurı āteş

1045 Anuñla menfa'at bulup yaḳarsız
Dilerseñüz anı ṭaşdan çaḳarsız

Hem eyler İbn-i 'Abbās ol riyāyet
Müfessirler şehi şehr-i vilāyet

Rasūlüñ 'ammidür ol cān-ı baba
Ol idi 'ilmle 'ālemde deryā

'Arab arżında vardur dir ol 'allām
İki dürlü şecer şimşād-endām

Pes andan bir iki pāre keserler
İkisin birbirisine sürerler

1050 Ḥaḳ emriyle çıḳar odı yaḳarlar
Ne ḳav ile ne ṭaş ile çaḳarlar

Daḫı ba'żılar eydür her şecerde
Olur āteş çekerler līk perde

Eger olmasa her aġaçda āteş
Neden olaydı ābı özine keş

Pes imdi āb u nāra ittiḥādı
Viren ḳādirdür eyler her murādı
[v. 39a]
Diriyi ölü vü ölüyi zinde
İder yoḳdur ʿaciz kendü özinde

اَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ
عَلٰى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلٰى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ

1055 Degül midür ki yaʿnī Ḥaḳ taʿālā
Yaratdı gökleri īcād idüp cā

Yine ḳādirdürür kim eyleye ḥalḳ
Olaruñ mis̱li maḫlūḳ u maʿallaḳ

Belī ol ḫālıḳıdur cümle ḫalḳuñ
Ki münşīsidürür her ḥüsn ü ḫulḳuñ

O ʿālimdür ki ol ʿāllām u dānā
Ol itdi menşe'-i mevcūdı inşā

Yir ü gök ki_aʿẓam-ı maḫlūḳ-ı Ḥaḳdur
Ḳamudan yir ile gök ulu ḫalḳdur

1060 Bu maḫlūḳāt içinde yir ü gökden
Büyük maḫlūḳı yoḳdur ṣoñ u öñden

Pes imdi bu yir ü gögi yaradan
Muʿaẓẓamdur cemīʿ-i mā-sivādan

Ki ḳādirdür ölüyi ḳıla diri
Yaratdı çünki ol gök ile yiri

اِنَّمَا اَمْرُهُ اِذَا اَرَادَ شَيْئاً
اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

Budur be-d'rüstī emri ol Ḫudānuñ
Ḳaçan bir nesne olmaġını anuñ

Dilese ol dir ol Ḫallāḳ u Cebbār
Hemān ol sāʿat olur yoġiken var

1065 Aña hīç nesne düşvārī degüldür
Anuñ ġayrı aña yarı degüldür
[v. 39b]
Degüldür ālet ü esbāba muḥtāc
Anuñdur mülk ü millet taḫt ile tāc

ḤİKĀYET
Binüp merkebe_'Uzeyr bir gün giderdi
Dilinde Ḫālıḳı ol ẕikr iderdi

Ki öyle vaḳti_idi bir köye irdi
Ḫarāb olmış o köyi girdi gördi

Yaḳılmış evleri vīrāne olmış
İçinde ṣaġ olan ne ise ölmiş

1070 Kefenleri süñükleri çürümiş
Yatur güneşe ḳarşu hep ḳurumış

Görüp bunları indi merkebinden
Yüridi bu köyüñ her cānibinden

Varup bu 'āḳıbet bir yire ḳondı
Ḳaşınup ḳavranup bir az ovundı

Eşegin baġladı bir cāy-ı bende
İderdi gāh girye gāh ḫande

Bilesince var idi nān u engūr
Ki ya'nī ide anda anları ḫor

1075 Ṣıḳup çıḳardı engūruñ şırasın
Birez şükr eyledi añdı Ḫudāsın

İçine pāre pāre ṭoġradı nān
Ki ıṣlanup yiyesi ola āsān

Ḳoyup bir yire kendü itdi ārām
Yorılmış idi diñlene o ḫoş-nām

Virüp arḳasını bir mesnede ol
Tefekkür 'ālemine oldı meşġūl

O vīrān evleri seyrān iderdi
Taḥayyürde özin ḥayrān iderdi

[v. 40a]

Bu çürümiş süñüklere baḳardı
Derūnın seyri birūnı yaḳardı

O ṭaġılmış saḳallar ile ḳıllar
O pūsīde yatan serlerle eller

Ḥaḳuñ ḥikmetine bulup taḳarrub
Baḳup bunlara eylerdi ta‘accüb

Didi bunları eyleyüp teferrüc
Bu ḥikmetler saña āsān baña güc

أنّى يحيى هذه الله بعد موتها

Ḳaçan diri ḳıla Allāh ta‘ālā
Buları kendüden olmış müberrā

Süñükleri ṭamarları ṣoġulmış
Derileriyle ḳılları ṭaġılmış

Zihī ḳudret ki bunlar ola diri
Eri vü ‘avreti vü genci pīri

Çü bu endīşeler hep geçdi dilden
Hemān dem cānın aldı Ḥaḳ elinden

‘Uzeyr anda çü yüz yıl yatdı ḳaldı
Ḫudā merkebinüñ de cānın aldı

Bu yüz yılda Benī-İsrāyili Ḥaḳ
‘Acāyib vāḳı‘āta itdi mülḥaḳ

Çoḳ oldı orada tebdīl ü taġyīr
Bunlaruñ ḳanḳı yiri ola ta‘bīr

‘Uzeyrüñ ḳandalıġın bilmedi kes
Bu ṣad-säle tamāmet geçicek pes

‘Uzeyrüñ yine virdi cānın Allāh
Nidā geldi ‘Uzeyre anda nāgāh

Ne deñlü yatduñ ola didi aña
Ḫaber vir anı öñden ṣoña baña

[v. 40b]

‘Uzeyr anda göge baḳdı vü gördi
O vaḳti geçmiş ammā daḫı irdi

1095 Güneş gelmiş ikindü yirine tā
Ki ṣandı öyle ol gün ola gūyā

Didi bir ya yarım gün yatdum ola
Degülse eyle bilmen anı n'ola

Nidā geldi aña kim oldı ṣad-sāl
Yatursın bunda bilmezsin nedür ḥāl

Naẓar ḳıl ekl ü şürbüñe didi Ḥaḳ
Nedür ḥikmetle ḳudret gör aña baḳ

Ki gördi tāze-ter ṣıḳduġı şīre
Ta‘accüb eyledi bu zūd u dire

1100 Nidā geldi yine eyle naẓar sen
Ne itdüm merkebüñle arada ben

Ki baḳdı merkebin gördi ṣoġulmış
Süñükler çürümiş ḳıllar ṭaġılmış

Nidā geldi Ḫudādan anda ya‘nī
‘Uzeyrüñ merkebine ***ḳum bi-iẕnī***

O çürümiş derilerle kemükler
Ṭaġılmış ḳıllar ile ol ilükler

Ṭurup hep cem‘ olup bir yire geldi
‘Uzeyr ol dem nedür aḥvāli bildi

1105 Her a‘żāsı yine yirlü yirini
Ki buldı itmedi kem Ḥaḳ birini

Pes andan emr-i Ḥaḳla geldi cānı
Hemān dem öri ṭurdı merkeb ānī

O dem içinde bir iki aġırdı
Ki ḥāl diliyle issine çaġırdı

‘Uzeyr anda görüp bu ḥikmetini
Ḥaḳuñ añladı ol dem ḳudretini
[v. 41a]
İrüp ‘ilme'l-yaḳīn ‘ayne'l-yaḳīne
Ki vardı merkebine ol yaḳına

1110 Gelüp üstine gitdi şehre vardı
Ol ol şehri baḳup bir dürli gördi

Nice başlar ayaḳ nice ayaḳlar
Baş olmış iriler olmış ufaḳlar

‘Uzeyr ol dem sürüp geldi evine
Görüp ehl ü ‘iyālini sevine

Çıḳup ehli didiler kimsin aña
‘Uzeyr anlara baḳuñ didi baña

‘Uzeyrem diyicek bunlar didiler
Ki yüz yıldur anı çoḳdan yidiler

1115 Açuñ ḳapuyı didi ben ‘Uzeyrem
Ben ol kendüsiyem ṣanmañ ki ġayram

Ḳapuyı açdılar bunları gördi
Hemān dem geldi içerüye girdi

Girüben yuḳaru geçdi oturdı
Oġullarını yanına ḳıġırdı

Oġulları yüzer yigirmi yaşa
İrişmiş her birinüñ ‘ömri başa

Bükülmiş beller aġarmış ṣaḳallar
Buruşmış yüzler ü ayaḳlar eller

1120 Velī kendüsi ḳırḳ yaşında bir cān
Ḳara ṣaḳallu bunlar ḳaldı ḥayrān

Bular didi ‘Uzeyrüñ bir nişānı
Var idi biz bilürüz cümle anı

Nedür diyince bunlara o server
Bilürdi didiler Tevrātı ezber

Ki sen daḫı bilürsen anı ezber
O kendüsi olup olmayasın ġayr
[v. 41b]
‘Uzeyr oḳıdı ṭevrātı beyānā
Hemān dem bildiler anı ‘ayānā

Ṭurup görüşdiler biri biriyle
Bularuñ ‘avreti ile eriyle

Beyānı vāḳı‘ın virdi ḫaberler
Ta‘accüb itdi ‘avretlerle erler

Ḳalup ḥayrān Ḫudānuñ ḥikmetine
Hep ıḳrār eylediler ḳudretine

Pes oldı bu ḥikāyetden bu ma‘lūm
Ki mevcūd olur imiş cümle ma‘dūm

Ki ḳādirdür girü Allāh ta‘ālā
Ölüyi ider ol hep yine iḥyā

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ
كُلِّ شَيْءٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

Bu ya‘nī didi ***sübḥāne'lleẕī*** Ḥaḳ
Ta‘accübdür yaḫud tenzīh-i muṭlaḳ

Münezzeh pādişeh kim ḳudretinden
Durur her ne var ise ḥikmetinden

Anuñdur mülk ü insān ü melā’ik
Daḫı her nesne vardur bin eger yek

Pes andandur daḫı her pādişāhuñ
Ki şehligi şu‘ā‘ı mihr ü māhuñ

Yine aña rucū‘ eyleyiser hep
Eger ibn ü eger ümm ü eger eb

Pes āmennā ve ṣaddaḳnā semi‘nā
Çü bize didi Ḥaḳ ***naḥnü ḳasemnā***

Tamām oldı burada naẓm-ı Yāsīn
Yazanı aña ḳaçan ki_oḳıyasın

KAYNAKLAR

ÂŞIK ÇELEBİ (2010). *Meşâʻiru'ş-şuʻarâ***,** İnceleme-Metin, C. II, haz. Prof. Dr. Filiz Kılıç, İstanbul.

İPEKTEN, Haluk ve diğ. (1998). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü***,** Ankara.

İSEN, Mustafa (1994). *Künhü'l-ahbârın Tezkire Kısmı*, haz. Dr. Mustafa İsen, Ankara.

MMKTYK (1992), *Mısır Millî Kütüphânesi Türkçe Yazmalar Katalogu*, C. IV, Kâhire.

PERTSCH, Vilhelm (1889). *Die Türkischen Hanschriften der Koniclichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin.

TUMAN, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, C. II, Ankara.